॥ ६ ॥ श्रीभगवते नमः ॥ सिंदूरपूरकरस्तयः करिशिरः क्रोडेकषा
याटवी ॥ दावाग्निर्निचयप्रबोधदिवसघोरंनमस्कुर्मदयः ॥ मुक्तिस्त्रीकु
चकुंभकुंकुमरसैः श्रेयस्तरोर्यल्लवप्रोल्लासः क्रमयोर्नखद्युतिनरः
पार्श्वप्रभोर्यातवः ॥ १ ॥ अस्यार्थः ॥ पार्श्वप्रभोः श्रीपार्श्वनाथस्यक्रमयो
रणयोर्नखद्युतिनरः नखकांतिसमुद्दोवायुर्मान्यान्नरकृत् ॥ कथंभूतोन
खद्युतिनरः तेयः करिशिरः क्रोडेसिंदूरपूरकरः ततएवकरीहस्तीतस्यशि
राक्रोडेः ॥ कुंभस्थलंतत्रसिंदूरपूरकरः ॥ सिंदूरयुजः नखद्युतिनरस्यरक्त
त्वात् ॥ सिंदूरपूरकरोपमा ॥ पुनः ॥ कथंभूतः कषायाटवी ॥ दावाग्निनिचय
कषायाः क्रोधोदयस्तराकंप्रटवीत्रणेवेनंतत्र दावाग्निरनिचयः दावाग्नि
समूहसदृक्षः पुनः कथंभूतः प्रबोधदिवसघोरंनमस्कुर्मदयः प्रबोधोज्ञानंसए

वदिवसोदिनंतस्यघारंनेः ॥ उदेयस्कुर्योदयसदृशः ॥ पुनः ॥ कथंभूतः ॥ मुक्तिस्त्रीकु
चकुंभकुंकुमरसः ॥ मुक्तिरेवस्त्रीतस्याः कुचावेवकुंभौतत्रकुंकुमरसः ॥ कुं
कुमप्रवलेपउल्यः ॥ मुक्तिस्त्रीवदनेकुंकुमरसइत्यर्थः ॥ पादः ॥ पुनःकथंभू
तः श्रेयस्तरोर्यल्लवप्रोल्लासः श्रेयः कल्याणंमदेवतस्तरुर्वृक्षस्तस्यल्लवामांभूत
नपत्राणांप्रोल्लासउद्गमः ॥ १ ॥ संतः संतुममप्रसन्नमनसोवांछांविचारेण्य
ताः सज्जनाः कमलानितत्परिमलंवाताविनन्वंतिवत् ॥ किंबाक्यैर्नयान
यादिगुणोस्त्यासांतत्तत्स्तोत्रंस्वयं ॥ कर्तारः प्रथनंनचेदयमयः प्रत्यर्थिना
तेनकिं ॥ २ ॥ अस्यार्थः ॥ अथकविः सज्जनपुरुषानधतिस्वविज्ञप्तीमाहसंत
सज्जनाममप्रसन्नमनसः संतुभवंतु ॥ किंविशिष्टाः वांछांविचारेण्यताः ॥ वांछा
वाणीनांविचारेण्यताः ॥ सावधानाः इत्यर्थः वाणीसमीचीनां

सिंदूरप्रकरः ।

२

श्रुतिविचारविदः । यतस्मात्कारणात्तत्रैवो जलंकमलानि । सकलेऽप्युदयंति
परंतत्परिमलंगंधवाताश्चवायवोवितन्वंति । विस्तारयंति । तथाचाहंएवनगुंथंस्व
यिष्यामि । परगुंथस्यविस्तारंसज्जनाकरिष्यंति यतः । पद्मानिबोधयत्यर्कः क
यानिकुरुतेकविः । तद्योरत्नंनमन्यंतः । संतस्तन्वंतितत्कुणान् ॥१॥ वाऽथवा
अनयाऽत्रस्यर्थनयाप्रार्थनयाकिं । त्रयीत्रुनकोमपि । कुतः यदिचेत्रासोम
मवाणीनामध्येगुणोत्रस्ति । तत्तस्तदर्थेसंतः । स्वमेवयथनंविस्तारंकरीरः क
रिष्यंति । यद्यस्मिन्ग्रंथेकश्चिद्गुणोनविद्यते । तदासंतस्वयमेवममाग्रथ
नंविनैवविस्तारंकरिष्यंति । अथचेत्मयिद्रासोममवाणीनामध्येगुणोनास्ति
तदर्तिनग्रथनेनकिंत्वयिपुत्रनकिमपि । कथंनूतेनतेनयः यत्पार्थिना । यद्य
सः यत्पार्थिनूतंस्यतेन । निर्गुणग्रथनेनयत्पुत्रत्रयजाएवनवती स्याद्राघः ।

२

२ । त्रिवर्गसंसाधनमंतरेण । पशोरिवायुर्विफलंनरस्य तत्रापिधर्मंघवरंवदंति
नतंविनायज्ञवतोर्थकामौ । २ । तस्मात्त्रयनव्यानांहितायधर्मेपिदेसमाहान्
भव्याः त्रिवर्गसंसाधनंग्रंथंतरेण नरस्यत्रायुरजीवितंयद्गोरिवविफलंनिफलंहो
येयतः धर्मार्थकाममोक्षाणांग्रंथेकोपिनविद्यते । त्रजागलस्तनस्येवनिफलं
तत्स्पजीवितं । इतितत्रापिपुनस्त्रिवर्गेधर्मंघवरंवदंति । श्रेष्ठंकथयंति । कुतः
यस्मात्कारणात्तंधर्मंविनात्रर्थकामौनभवतः । येनपुंवेजनमनिधर्मः कृतो
भवति । तस्यैवत्रर्थकामौभवतः । नान्यस्य । यत्कारणात्त्रिवर्गेश्रीसर्वज्ञएवो
क्तोधर्मः एवश्रेष्ठः । २ । यः पापभ्रुः पापमिदंनरत्वंधर्मंनयत्नेनकरोतिमूढः ।
तस्यबंधेनसत्यधर्मस्य । चिंतामणिंयातयतिघमादान् ॥ध॥ यस्मा । योमूढ
मूर्खपुमांनइदंभ्रुः पापंयदद्यनिर्दृष्टतेऽत्रनंनरत्वंमनुष्यजन्मप्रायय्नेन

Digitized with financial assistance from the
Government of Maharashtra
on 28 March, 2017

उद्यमेनधर्मेनकरोति।सपुमान्लक्षेसपबंधेममहिलांकष्टेन।लक्षंधात्वंचिंतामणिं चिंतामणिरत्नंप्रमादात्तत्रक्षेममूल्येयातियति।धः।स्वर्णस्थालिंक्रियतिसरजं पादशौचंवंछिक्षेत्।मीयुषेणवरकरिणंवाहयत्यैधत्तारं।चिंतारत्नंविक्रीतिकरा ऽयसोन्मायनार्थं।योऽः धर्मेणमयतिमुक्तिमर्त्यजन्मप्रमत्तः।५। वर्ष्या त्रयमनुषधर्मेस्यसर्वेकिल्तमादयःपुमानप्रमत्तःसन्।पदविषयनिधविरागाद्रुपप्रमादवशंगत्।।सनऽःधापंचत्तरसीतिलकूवोजीवजो निषुमत्ता जीवेनऽखेनमहिलाकष्टेनधाप्ययना।मर्त्यजन्ममनुषभवंतन्मुधाकृया।श्री जिनधर्मेविमानिफलंगमयति।सेपुमानस्वर्णस्थालेरजोधूलिंक्रियति।स्वर्ण स्थालंवृत्यमर्त्यजन्मारजऽहंजाप्रमादाः।पुमसमुमानमयीमुषेणत्रमृत्य नकृंत्वापादसोवंवरणंचकालनाविधतेकरोति।मीयुषस्यविऽमात्रयानिन २

त्रजरामरत्वंस्यान्नूनादकालनाथैरथागमयतियुक्तंपुंमसपुमानप्रवरकु रिणंप्रधानहस्तिनंरणधीरं इंधनकाष्ठसमहंवाहयति वस्तिनृगजघोरवेदि सतिसोचामवति तेनइंधनमयनमयुक्तं पुनः सपुमानवायसोमावनार्थं का कस्यउमायमिनिमित्तंचिंतामणिरत्नंकरात् हस्तान्विक्रीतिविक्रियति यथा मनोबोऽनार्थं दायकस्य चिंतामणिरत्नस्यकाकऽमायनार्थं विक्रेयणंत्रयु क्तं तथाधर्मसाधकेनमर्त्यजन्मनाप्रमादसेवनमयुक्तं ५ नेधत्तूरतरंवपंतिमु वनेयोन्मूल्यकल्पद्रुमं।चिंतारत्नमपास्यकावशकलंस्वीकुर्वतेतेजनाः।विक्री यद्विरहंगिरीऽसहवांक्षीणंतितेरासभं चेलध्वंपरिकल्पधर्ममधमाधावंतिभोग शया द्वर्ष्या येनुत्रसारलांविषयालांकृतेधर्मत्यजंतितेमूढाएवेत्याह येत्रध मामहामूर्षाः पुरुषाःलब्धधर्मेपरिकल्पकल्पद्रुमाद्भोगाद्यया विषयवांछयाधावंति वि

षयार्थंप्रवर्तते तेमूर्खानिवनेस्वगृहेऽपिफलंत्यजंतिकल्पद्रुमंकल्यदृक्षं धोन्मूल्यउत्खात्यधत्तूरतरुं धत्तूरवृक्षंवपंतिनिश्चारोपयंति पुनस्तेजडाचिंतारत्नं चिंतामणीरत्नंअपास्यदूरीकृत्यकाचशकलंकाचशकं स्वीकुर्वतेगृह्णंति पुनस्तेजडा गिरीन्द्रसहशंपर्वतप्रायंकायंद्विरदंहस्तिनंविक्रीयएडगंदर्भंक्रीणंतिमूल्येनगृह्णंति अत्रकल्पद्रुसहशोधर्मः धत्तूरवृक्षसहशोभोगाः एवंसर्वत्रापि नयः ६ अपारेसंसारेकथमपिसमासाद्यनृभवंमनुष्यजन्मनिधर्मंयः कुर्याद्विषयसुखात्तरलितः चुलनपारावरिपवरसमुद्रावपद्रवणं समुद्रंपूर्वाणांमुपल मुपलधुंधुयन्ते ७ वाक्या अथपुनर्जीवस्यधर्मसामग्राश्चाऽलेऽनुभवमाह सुमानविषयसुखतरलितःसन् विषयाणांकामभोगानांउन्मूलकरस्यगंधस्यज्ञानांसुखस्यतृष्णावांछा तयातरलितोवाहितोवाकुलीकृतःसन्अपारे

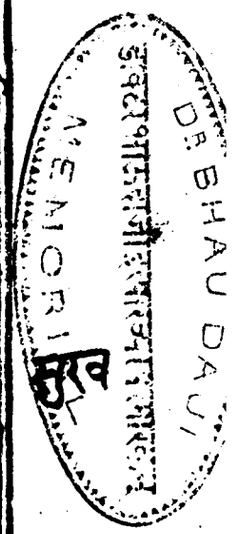

४

अनंतेसंसारेकथमपिमहताकष्टेननृभवंमनुष्यजन्मसमासाद्यप्राप्यधर्मनकुर्यात् नकरोति सुमानपारावरिसमुद्रेचुलनिमज्जनसनप्रवरंउत्तमंपवहणंपोतंअथहावस्त्रातरणार्थंजडलंपाषाणंउपलधुंग्रहीतुंप्रयतंते यनंकरोति उद्यमंकरोति कथंभूतः सः मूर्खाणांमुख्य मूर्खेषुरुद्धमूर्खः अत्रसंसारः समुद्रः धर्मः प्रवहणंविषयाः पाषाणसहशाऽस्तुपनयः ७ अस्मिन्ज्ञानेएतान्युपदेशद्वारालिकथयिष्यंत इत्युपदेशद्वारेणाधारभूतमाह नत्किंनीर्थंकरेगुरौ जिनमतेसंघेचहिंसानृत॥स्तेयाब्रह्मपरिग्रहाल्लुपरमंक्रोधारीणांजयं॥सो जन्मंगुणिसंगमिंद्रियदमंदानंतपोभावना॥वैराग्यंचकुरुध्वनिर्वृतिपदेयद्यस्ति गंतुंमनः ८ यस्मा जोघाणिनएवंपदितवनिर्वृतिपदेमोक्षेगंतुमनोऽस्ति तदा त्वंतीर्थंकरेश्रीवीतरागेनत्किंपूजांकुरुध्व १ पुनर्गुरौधर्मोपदेशकेनत्किंकुरु

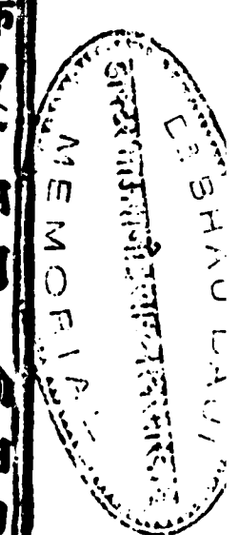

रुध २ पुनर्जिनमते जिनशासने मङ्किं कुरुध ३ पुनश्चतुर्विधसंघे मङ्किं कुरु
ध ४ पुनः हिंसा ५ नृत ६ स्तेय ७ ब्रह्म ८ परिग्रहा ९ ड्डायरमं कुरुध १० हिंस
जीववधः प्राणातिपातः अनृतं अप्रशस्तं मृषावादः स्तेयं चौर्यं वंचनादानं अब्रह्म
मवस्तुग्रहणं ११ अब्रह्ममैथुनं स्त्रीसेवा परिग्रहो धनधान्यादि नवविधः ए
एभ्यः उपरमं निवर्तनं कुरुध पुनः क्रोधाद्यरीणां क्रोध १ मान २ माया ३ लोभ
४ रूपशत्रूणां शत्रूणां जयं कुरुध पुनः सोज्झं सुजनत्वं सर्वजीवेषु मैत्रीभा
वं कुरुध १४ पुनः गुणिसंगं गुणिनां गुणवतां मनुष्याणां संगं संगतिं कुरुध
१५ पुनः इंद्रियदमनं पंचेंद्रियाणां उपशमं कुरुध १६ पुनः दानं सुपात्रादिषु
चक्रारं कुरुध १७ पुनस्तपोऽनशनमुनोदर्यादिबाह्याभ्यन्तरं चतुर्दशविधं
धं कुरुध १८ पुनर्भावशोधनचित्तभावं कुरुध १९ पुनः वैराग्यं संसारात्

५

भोगादिष्वपि विरक्तभावं कुरुध २०॥८ अथ यथोद्दिष्टस्यैव निर्देशाऽनिवचनाभ्यां मुक्तमेणद्वारगाथाविवरणायाह तत्र प्रथमं चतुर्भिः श्लोकैः श्रीतीर्थंकरनामकर्मोपार्जनमाह पापं सुष्ठु निर्मूलं निर्दलय निर्व्यापादय तत्पदं पुण्यं संविनुते धर्मं वितनुते पुष्णाति नीरोगतां सौभाग्यं विदधाति पल्लवयति श्रीर्निरंतरं सूते यशः स्वर्गं यच्छति निर्वृतिं वरवयत्यर्हतां निर्मितां॥ वर्त्मा भव्यानां अर्हतां जिनानां पूजां निर्मितां कृतां सतीं पापं सुष्ठु निरस्यति करोति पुनः दुर्गतिं नरकादिदुष्टगतिं दलयति निवारयति पुनः आमयं रोगं व्यापादयति विनाशयति पुनः पुण्यं धर्मं संविनुते इधिप्रापयति पुनः श्रियं लक्ष्मीं वितनुते विस्तारयति पुनः नीरोगतां शरीरे रोगं पुष्णाति पोषयति पुनः सौभाग्यं सर्वजनेषु श्लाघनीयतां विदधाति करोति पुनः श्रीर्निरंतरं पल्लवयति उत्पादयति पुनर्मर्त्याः यशसे यशो विस्तारय

ति पुनः स्वर्गदिवंदेवपदवीयंयच्छतिदद्यात्पुनर्निर्वृतिंमुक्तिंरचयतिदद्याति ए
स्वर्गोत्तमस्यगृहांगणंसहचरीसाम्राज्यलक्ष्मीःस्तुताःसौभाग्यादिगुणावलिर्विल
सतितिस्वेरंवपुर्वेश्मनिसंसारःसुतरःशिवंकरतलक्रोडेलुठत्यंजसा यःश्र
द्धासरत्नाजनंजिनपतेःपूजांविधत्तेजनः॥१॥वर्णिका पुनः श्रीजिनपूजायाःफल
माह योजनः श्रद्धानरत्नाजनंसमभ्यूह्यरुचिःतस्यानरःचतुरत्नातस्यनाजनं
स्थानंशुभभावनायुक्तःसन्जिनपतेः श्रीवीतरागस्यपूजांविधत्तेकरोति तस्यस्व
र्गःदेवलोकोगृहांगणंगृहस्यांगणावन्निकरोभवति पुनः स्तुताःसौभाग्यादिगुणा
ज्यलक्ष्मीः राजऋद्धिस्तस्यसहचरीसार्थवर्तिनीभवति पुनर्वपुर्वेश्मनिवपुरेवस
शरीरमेववेश्मगृहंतस्मिन्सौभाग्यधैर्यवीर्यचातुर्यादिगुणनाम्नावलिःश्रेणिः स्वै
रंस्वेच्छयाविलसति॥आगत्यकिलासंतिष्ठतीत्यर्थः पुनःसंसारसुकरःसुखेननी

र्यतइतिसुतरः सुखेनतरीतुंशक्योभवति पुनः शिवंमोक्षंकरेजसाशीघ्रंकरत
लक्रोडेहस्ततलमध्येलुठति॥हस्तगोचरेभवतीत्यर्थः अतोऽर्हतांपूजाकार्या
तत्रार्हतांश्चतुर्विधाः नाम १ स्थापना २ द्रव्य ३ भावभेदात्भवतः नामजिणाजि
णानामवरणजिणाजुगजिणंदव्वजिणाजिणाजीवा॥भावजिणासम
वसरणत्था १० कदाचिन्नानंकःकुपितइवयस्यस्यमुखंविदूरेदा
र्द्धचंचिकितमिवनस्यत्यनुदिनंविरक्ताकांतेवत्यजतिकुगतिःसंगमुद्यो नमं
वत्यनर्णसकृदिवजिनार्चांरचयतः ११ वर्णिका पूजायाःपुनरावमाह जि
नार्चांश्रीवीतरागस्यपूजांरचयतःकुर्वतः पुरुषस्यनानंकोभयंकदाचित्क
त्रिमुखंसन्मुखंनयतिनविलोकयति॥कइव कुपितइव यथाकश्चिन्मु
खंवितोऽरुरोषभवति सत्यथानरस्यसन्मुखंनय[redacted]त्यर्थः पुनः दारिद्र्यं

दरिद्रत्वंत्रनुदिनं निरंतरंतस्यदूरेनश्यति दूरेयाति किमिवचकितमिव
नयनीतिमिवपुननरकादिकुगतितस्यसंगंसद्यःत्यजति मुंचतिकाश्चव
विरक्ताकांताकुपितावेश्यास्त्रीरिव यथाविरक्तास्त्रीनेतुःसंगंत्यजति इ
त्यर्थः पुनरुदयत्रनुवयःयतोपेस्त्रयादिदृष्टिस्तत्रत्रस्यणंसद्यःनमुंच
ति॥नत्यजतिकश्चसुकृतिमित्रमिवअतोऽर्हतांपूजाकार्या ११ पुनः
श्रीजिनपूजाद्यामाहात्म्यमाह॥यःपुमेजिनमर्चतिसिद्धस्त्रीलोचनैः
सीर्चते यस्तंवंदतएकश्चस्त्रीजगतांसोऽहर्निशंवंद्यतेयस्तंस्तोतियश्चत्र
त्तदमनस्तोमेनसंस्तुयते॥यस्तंध्यायतिस्कृतकर्मनिधनः सध्यायतेयोगि
निः १२ वर्णयेयःपुरुषंपुमेःकृत्वाजिनं श्रीवीतरागंत्रर्चति॥पूजय
ति सपुरुषः सिद्धस्त्रीलोचनैः त्रर्चतेपूज्यते॥सिद्धानिर्विकसितानि

निर्यानिसुरस्त्रीणांदेवांगनानांलोचनानिनेत्राणितैः देवलोकेदेवत्वेनोत्पन्नः
सदेवांगनानिर्विकसितनेत्रैः त्रर्चतेपूज्यतेसरागंत्रवलोक्यते इत्यर्थः
पुनर्यः पुमान्नरएकवारंश्रीजिनंवंदतेसत्रहर्निशंदिवारात्रौत्रिजग
तांत्रिभुवनेनवंद्यते॥योजिनंवंदतेसत्रिजगद्वंद्योभवतीत्यर्थः पुनर्यःपु
मान्तंश्रीजिनंस्तौतिवर्णयति॥सपुमान्यस्त्रयस्लोके स्त्रदमनस्तोमेनव
त्तदमनानांइंद्राणांस्तोमेन समूहेनस्तूयते गुणस्तुत्याकृत्वावर्णते पुन
र्यः स्तंश्रीजिनंध्यायति पिंडस्थ १पदस्थ २रूपस्थ ३रूपातीत ४ भेदे
दिध्यानगोचरं करोति सपुमान् योगिनिर्योगीश्वरैर्महामुनिभिर्ध्यायते ध्या
नगोचरःक्रियते कथंभूतः सःस्कृतकर्मनिधनःस्कृतंरचितंकृतंत्रष्ट
र्मणांनिधनंविनाशोयेन सस्कृतकर्मनिधनः सिद्धावस्थांप्राप्तइत्यर्थः यु

सिंह० टी० ८ जाविधिस्कृतिरिणनिसहीत्तिनित्ययायहणा तिन्तिवेवययणाणमंतिविहापूजा इतहा त्रवच्छनियन्नावणंचेव १ इत्यादिगाथोक्तो ज्ञेयः १२ इतिपूजाया. प्रक्रमः अथस्वतुनिर्वृतगुरुनक्तिप्रकारमाह त्रवद्यमुक्तंपथियःप्रवर्त ते प्रवर्तयेत्सन्मजनंप्रतिनिःस्पृहः सएवसेव्यःस्वहितैषिणागुरुः स्वयंतरं स्तारयितुंक्षमःपरं १३ यस्मा त्रात्महितवांछकेनपुरुषेणसएवगुरुःसेव्यः सः कः यः त्रवद्यमुक्तंपापंवर्जितंपथिधर्ममार्गेस्वंप्रवर्तयतीत्यर्थः चलति वपुन त्रि न्यजनंप्रतिनिःस्पृहः परिग्रहादिवांछारहितःसन् पुनर्यः स्वयंत्रात्मानंसंसारस मुद्रंतरन्सन् परंत्रन्यंतारयितुंक्षमः समर्थोभवति ततःस्वहितैषिणात्रात्महि ते तवांछकेनपुरुषेणसएवगुरुःसेव्यः इतिपरमार्थः १३ त्रथपुनरपिगुरुस्वे ८

त्रवालमाह विदलयतिकुबोधंबोधयत्यागमार्गंसुगतिकुगतिमार्गौपुण्यपा पंव्यनक्तिप्रवगमयतिकृत्याकृत्यंचेदंगुरुर्योभवजलनिधियोतंतंविनाना रू कश्चिन् १४ यस्मा नोत्रास्तंगुरुंविनात्रन्यः कश्चिन्नभवजलनिधियोतःन व:संसारःसरावज्जलनिधिसमुद्रस्तत्रयोतइवयोतःसंसारसमुद्रकूनारणो घवद्दणसर्माणोगुरुंविनाऽन्यःकश्चिन्नास्ति तंकं योगुरुःकुबोधंकुत्सितज्ञानं मिथ्यात्वंविदलयति पुनर्योगुरुः त्रागमार्थंनोसिद्धांतानांत्रर्थंबोधयति ज्ञापय ति पुनर्योगुरुः पुनरपि त्रष्टपंचपापंचपुण्यपापे तद्वैधर्मधैर्मैत्रिपिव्यनक्ति पुण्य प्रगटयति इदंपुण्यंइदंपापंइति कथंनूतेपुण्यपापेसुगतिकुगतिमार्गौ सु गतिश्चकुगतिश्चसुगतिकुगतीतयोर्मार्गौ पुण्यंदेवनरद्विसुगतिमार्गः पापंन रकतिर्यक्रूपकुगतिमार्गः पुनर्योगुरुः कृत्याकृत्यंचेदंत्रवगमयति कथं

योगंकृत्यंत्रयोगंपंत्रकृत्यं कृत्यंवत्रकृत्यंवकृत्याकृत्येतयोर्नेदोविवेकोविच
रस्तंङ्गायतियथाधर्हिसीन्नयः महान्नास्तिकमतिः।केसीगणधरगुरुणाश्चति
वोधतत्वमार्गेस्थापितः १४ पुनः गुरुसेवायांफलमाह पितामाताभ्रातापिय
सहचरीसूनुनिवहः सुकृतस्वामीमाद्यन्नकरिनरश्रेष्ठ्यंकरः निमज्जंत
जंतुंनरककुहरेरक्षितुमलं गुरुर्धर्मोधर्मोपकटनपरात्कोपिनपरः १५ वर्णा
नरककुहरेनरकविवरमध्येनिमज्जंतंजंतुंपतंजीवंगुरोः परोऽन्यःकोपिरक्षि
तुंनशक्तः कोपिनसमर्थः कथंपितामातानरकेरक्षितुंनालं माताजनेनीनालं भ्रा
तासहोदरंनालं प्रीयात्यंतवल्लभासहचरीस्त्रीरक्षितुंनालंसूनुनिवहः सुकृ
तोपिरक्षितुंनालं सुकृतिनंनमथिनालंसमर्थं स्वामीनायकोपिनालं किंभू
तः स्वामी माद्यत्करिनरश्रेष्ठ्यः माद्यंतोमदोन्मत्ताकरिणोगजाजनाः सुजटो

रश्रेष्ठ्यस्यसएवंविधोबलवानपिस्वामीरक्षितुंनालं पुनः परिकरः भृ
तसेवकादिवर्गोपिनरकेपतंतंजीवंरक्षितुंनसमर्थः किंविशिष्टाद्गुरोः धर्माधि
र्मोपकटनपरात् यश्चैधर्मंव्यत्र धर्मेश्चधर्मोधर्मेपुण्यपापेतयोः प्रकटनेप्रकाशने
परस्मात्रेयः सः तस्माद्गुरुः धर्माधर्मौदावविदर्शयति ततश्चयः प्राणीधर्मंनो
करोति सनरकेनपतति किंतुसुगतिंजाएजवति यतः नरयगइगमणयकि
रथएकएणहएणसिणारम्भा अमरविमाणंपतंत्रं आपरीयजोवेण १।१५
अथगुरोःआज्ञायाफलमाहात्म्यमाह किंध्यानेनभवत्क्लेशविषयत्यागेस
योगिःकृतं पूर्णज्ञानयात्मनिंद्रियदमैः पर्याप्तमाशात्यागैः किंवैराग्यभा
व्यनंकुरुगुरुश्चीत्यागुरोःशासनं सर्वंयेनविनाविनाप्यफलवत्स्वार्थायमा
लंगुणाः १।१६ वर्णवा नोजनाः गुरोःआज्ञांविनावेत्थानंकृतं तर्हितेनथा

DR. BHAU DAJI

नेनकिंत्रयितुकिमपिफलं पुनः षड्रोकैर्यत्यागेभवतु पूर्णजातं समस्तविषया
नांपरिहारेणापिनैकिमपिफलं पुनः गुरोः आज्ञांविनातपोनिः कृतं षष्ठाष्टम
दसमद्वादसादिपक्षक्षमणसिंहनिः क्रीडितादिनिः तपोनिः कृतंसंपूर्णजातं
पुनः इंद्रियदमैःपंचेंद्रियाणांदमनैः कृत्वात्रसंपूर्णजातं पुनः आत्मागमैः
सूत्रसिद्धांतधर्मनेरपिपर्याप्तंसंपूर्णजातं तर्हिकिं॥ किंतुगुरुंत्यागंरिष्ट्वा
सल्लक्षत्रैधिकादरेणैकंगुरोः शासनंआज्ञांकुरु गुरोरेवाज्ञांशुद्धांपालय
किंभूतंगुरोः शासनंजगत्रासनंसंसारपरिभ्रमणवारकं भवोदधेर्नेकगुरोः शा
सनेनआज्ञयाविनामोक्षविधिगुणाः पूर्वैर्कोट्याद्यानाद्यः स्वाध्यायस्वस्वफलसा
धनायशक्तेनसमर्थानकिंतुनिः फलाइत्यर्थः किंवत्तविनावैद्यवत्तन्निर्मो
यकंसेव्यंजयसाधकंनयथागुरोरेवाज्ञांविनाक्रियानुष्ठानादिकंसर्वंनिः फलं

गोशालकजमालिकुलबालूकनिह्नवादिवत् १६ इतिगुरुक्रमः अथवतुर्वि
धैर्नेजिनमतस्यक्षमाद्यात्मकमाह नदेवंनादेवंनशुभगुरुमेवंनकुगुरुं नधर्मं
नाधर्मंनगुणपरिणतंनविगुणं नरुत्पंनारुत्पंनहितमहितंनापिनिपुणं
विलोकंतेलोकाजिनवचनचक्षुर्विरहिताः॥१७॥वर्त्या लोकाःजिनवचनमो
क्षचक्षुर्नेत्रेनेरहिताः संतः एतान्विवक्षून्निनविलोकंते॥ नयशब्देनिनज्ञानं
निरुक्त्यर्थः॥ किंकिंनविलोकंतेदेवंसर्वज्ञोजितरागादिरित्यादिलक्षणोपेतं
कुदेवंनविलोकंते पुनः शुभगुरुंशुद्धस्वरूपंकगुरुंनजानंतीत्यर्थः
पुनः कुगुरुंपंचाचाररहितंउत्सूत्रप्ररूपकंनजानंति॥ पुनः॥ धर्मंअधर्मंवन
जानंति॥ धर्माधर्मयोरंतरंनविदंतिइत्यर्थः पुनः गुणपरिणतंगुरोःपरिणतं गु
णवंतंपुनर्विगुणंगुणरहितंचनिर्गुणंनजानंति गुणवंतंनिर्गुणंचशब्दोमेव

पश्यंति पुनः कृत्यकरणीयंकर्तुंयोग्यंवस्तुनजानंति पुनः अकृत्यंकर्तुमनु
चितंत्रयोग्यंचनजानंति कृत्याकृत्यविवेकंनजानंतीत्यर्थः पुनः निपुणंसर्व
तुर्यंसर्वातुर्यसम्यक्कृत्यथास्यात्तथाश्रात्म नोहितंशुभकारणंनजानंति पुनः
अहितंचअशुभकारणंचनजानंति जिनवचनश्रवणंविनाशुभाशुभयोरंत
रंनजानंति यत्नः सुष्ठाजाणइकल्लाणं सुष्ठाजाणइपावगंउभयंपिजाणइ
सुष्ठाजंसेयंतंसमायरे १।१७ मानुष्यंविफलंवदंति कदयंअर्थंहीनोश्रो
त्रो निर्माणंगुणदोषभेदकलिंनांतिषामसंज्ञानिनो ऊर्वीरंनरकांधकूपपत
नंमुक्तिं बुधाऊर्ध्वगां॥सार्वज्ञः समयोऽन्यारसमयोयेषांनकर्णांतिथि। १८ यस्य
सार्वज्ञः सर्वज्ञप्रणीतःश्रीवीतरागदेवेनभाषितःसमयः आगमोयेषांपुरुषाणां
कर्णांतिथि कर्णगोचरोनजातो येनश्रुतः बुधाःपंडितास्तेषांमनुष्याणांमा ११

नुष्यंमनुष्यजन्मविफलंवदंति निःफलंवदंति लब्धमपिअंकथयंति तेषां कदर्थं
चितंव्यर्थं निरर्थकंसूनंवदंति॥पुनस्तेषांश्रोत्रयोः कर्णयोर्निर्गुणांकर्णांत
यानिः कुत्सितंवदंति पुनस्तेषां गुणानांदोषाणांचयोभेदोन्नंतरत्पकर्त्तानों
विचारणांचअसंजानविनीचर्षांतऊर्ध्वंवदंति पुनः नरकोपत्रंधकूपसदृश
वल्लीविलानाद्यादिनःकूपस्तत्रपतनंऊर्वीरंवारंवितुंमुक्तिंकथयंति पुनस्ते
षांमुक्तिंऊर्ध्वांकथयंति जिनागमश्रवणंविनामुक्तिंमोक्षंनवाप्नुवंति अतः
श्रीजिनागमश्रवणमेवकर्तव्यं यावंविमापिशुक्तंहिताय भवति किंतद्यचः
श्रवणमिसनयणामणकज्जासाहणा पुफदांमश्रमिस्वाणा चमुरंगुलेणजूमिं
नहवंति सुरजिणिवित्ति १ इतिश्रुत्वाश्रीजिनवचनस्यश्रवणंकर्तव्यं १८ यो
षंविषवल्लरंजलमवलंतिजलाशयः सोमवरं प्राज्ञंशास्त्रवचनंअजंजु

सिंघ टीका १२

गवत् चिंतामणिरत्नलोष्टवत् ज्योत्स्नां रात्रौ कौमुदीं चंद्रकः ग्रीष्मजघर्मवत् समनुते कारुण्यपण्यापणं
जैनेंद्रमतं मन्यदृष्टीनसमेयो धर्मतिमन्यते १९ वर्ण्या यो धर्मतिमूर्खः पुमान् जै
नेंद्रमतं श्रीजिनशासनं सः मन्त्र्यन्यदृष्टीनसमंत्र्यन्यदृष्टीनमेयायकवो द्वासंख्य
वैशेषिकजैमिनी कादिसमं मन्यदृष्टिं समं मन्यते गणयति समूर्खः पीयूषंचंद्रमृतं विषवत्
विषेणतुल्यं मनुते गणयति पुनर्जलं परमसीमसंपानीयं ज्वलनवत् अग्नितु
ल्यंगणयति पुनस्तेजोमयं उद्योतं तमस्तोमवत् अंधकारपुंजवत् मन्यते पुनर्मित्र
सखायं जनं धर्मवत् वैरादृष्टिं मनुते जानाति पुनस्तं पुष्पमालां भुजगवत् सर्प
तुल्यं गणयति पुनः चिंतामणिरत्नं लोष्टवत् पाषाणं दृष्टिं गणयति पुनः
सज्योत्स्नां कौमुदीं चंद्रकः ग्रीष्मजघर्मवत् उष्णकालध्यानपवनं मनुते अत्र
दृष्टिं दृष्टादिसमं जिनदृष्टिं विषादिसदृशं अन्यदृष्टीनां नीत्युपमयः किंबहुतं

जैनेंद्रमतं कारुण्यपण्यापणं दयास्वरूपकथनंकस्यहृदं एवंमत्वाश्रीजिनमतमेव
गीकर्तव्यं १९ धर्मजागरणंत्यक्तं विघटयत्युत्थापयत्युत्थं निर्मत्सरमुद्धिनति
कुनयंमन्यते तिमिथ्यामतिं वैराग्यं वितनोतिपुष्णतिकृपांसुष्ठातिनरस्नोचयत
जैनमतमर्चतिघटयतिधारयत्यधीतिकृती २० जिनमतप्रक्रमः वर्ण्यस्तृ
तीयंस्थितः यस्तजैनेंद्रमतंश्रीजिनशासनं जिनोक्तप्रवचनमंत्रंचेतिपूजयति पु
नः घटयतिविस्तारयतिपुनर्धारयतिचिंतयति पुनः अधीतेयवति तंतंधर्मजा
गरयति धर्मस्यजागरणंदीपनंकरोति पुनः अघंपापं विघटयतिदूरीकरोति
पुनः उत्थंऊर्ध्वं स्थापयतिनिवारयति पुनर्मत्सरंगुलिषु हेयभावंजिनेंद्रो
दयतिविज्ञापयति पुनः कुनयंकुत्सितनयंन्यायंउच्छिनत्ति पुनः मिथ्याम
तिमपाकरोति कूटबुद्धिं विलोपंदूरीकरोति पुनः वैराग्यं वितनोतिविस्तारयति

पुनः कषायदयोपशम्यतिशोषयति पुनः तृष्णास्पृहालोभमुच्छातिनिराकरोति अ
र्थान्नियेन जिनमतमाराधितंतेनएता निकस्तनिकृतानिरस्तार्थः २० रत्ना
नामिवरोहणक्ष्मिधरः रंतारकाणामिव स्वर्गः कल्पमहीरुहामिवसरः पंके
रुहाणामिव पाथोधिः पयसांश्रीवीरमहसांस्थानंगुणानामसावित्यालोक्य
विख्यतांजगतः संघस्यपूजाविधिः २१ कृत्वा अथवतुर्विधैःसंघस्यमहि
मानमाह जोत्तमाः इत्यालोक्यइतिविचार्यनगतः पूज्यस्यसंघस्यपूजाविधि
र्विरचितोक्रियतां॥ इतीतिकिंयतः अत्रसोसंघः साधुसाध्वीश्रावकश्रा
कारूपश्चतुर्विधसंघः सर्वगुणानांज्ञानेनदर्शनचारित्रविनयहीनांस्थानीभू
तः कःकेषामिवरोहणक्ष्मिधरःरोहणश्चासौक्ष्मिधरश्चपर्वतश्चरत्ना
नामिव यथारोहणक्ष्मिधरोरत्नानांस्थानं तथेत्यर्थः पुनः रत्नाकरोजलनिधि

णामिव पुनर्यथा स्वर्गःकल्पमहीरुहांकल्पवृक्षाणांस्थानंतथेत्यर्थः पुनर्यथा
सरस्तटागः पंकेरुहाणांकमलानांस्थानंतथा पुनर्यथापाथोधिःसमुद्रः
पयसांयथाक्षीरनीरस्थानंतथाकिंरूपाणांपयसांइंद्रमहसां इंद्रवज्रमहोद्यो
तानांइंद्रमहांसिनांयेइंद्रवज्रिणोमेघास्तेषां अथवाश्रीवीरमहसांइतिवाप्य
वः यथाश्रीवीरोमहसांस्थानं तथासोसंघोगुणानांस्थानंएवंश्रीचतुर्विध
संघः सर्वगुणानांस्थानं इतिज्ञात्वाश्रीसंघस्यनक्तिः कार्या २२ यःसंसारनि
रासलालसमतिर्मुक्तयर्थमुत्तिष्ठते यंतीर्थंकृद्यंतिपावनतयायेनास्तिनाम्न
समः यस्मैनतीर्थपतिर्नमस्तिसतांयस्मात्सुरंजायते स्फूर्तिर्यस्यपरावसंतिव
गुणायस्मिन्नसंघोर्चितां २२ वर्त्या जोत्तमानवज्रिणेः श्रीचतुर्विधसंघोत्र
र्चितोपूज्यतां सःकःयःसंघाःसंसारनिरासलालसमतिंसन्संसारस्यनिरासे

निराकरणं। त्यागेलालसाऽऽकांक्षायस्याः साऽईहस्री मतिर्बुद्धिर्यस्यसऽईहजः सन्नु
त्पर्यंमुक्तिसाधनार्थेऽनिष्टेसावधानोभवति पुनर्यंसंघंपावनतयाप्रवित्रत्वे
नतीर्थंभूतंकथयंति पुनर्येनसंघेनसमः सदृशोऽन्यः कोपिनास्ति पुनर्यंसं
घात्तीर्थपतिस्तीर्थंकरः स्वयंनमस्यति नमस्कारंकरोति वृष्या नावस्रे
ष्ठमोतिछस्सेतिनणमान्पुनर्यस्मात्संघात्सतांसद्भानांभुवनैकव्याणं
जायतेउत्पद्यते पुनर्यस्यसंघस्यस्फूर्तिर्महिमामाहात्म्यंपराऽनुरक्तावर्तते पु
नर्यंसंघेगुणागां ज्ञानाद्यैर्यादयः मूलगुणोत्तरगुणाश्रवसंतिसिद्धंति
२२ लक्ष्मीस्तंस्वयमभ्येतिरजसाकीर्तिस्तमातिंगतिधीस्तंनतिमतिः घ
यतेतंलब्धुमुत्कंठिताश्रीस्वंश्रीसंपरिरंभुमिछतिमुक्तस्तंविलोकते
यः संघगुणराशिकेलिसदनंश्रेयोरुचिःसेवते २३ वृष्या यःप्रमानश्रेयोरु १४

वा

विःसनश्रेयसिकल्याणेधर्मेवारुचिरस्तोयस्यसश्रेयोरुविः हृदयः सन्श्रीसं
घंसेवतेतंपुरुषंलक्ष्मीः संपत्तरनसावेगेनस्वयमात्मानमाश्लेषुंपरिरंभुमायाति स्व
पुनः कीर्तिस्तंपुरुषंश्लिंगतिश्लिंगनंददाति पुनः।। धीतिः स्नेहस्तंनजतेसे
वते पुनर्मतिः बुद्धिः उत्कंठतयाऽतिकांक्षया कृत्वा तंनरंलब्धंप्राप्तुंप्रयतते यत्न
करोति पुनः स्वंश्रीः स्वर्गलक्ष्मीस्तंमुक्तवीरंचारंपरिरंभुंश्लिंगितुमिछति।पु
नर्मुक्तिर्मोहस्तंपुरुषंश्लोकतेपश्यति।किंविशिष्टगुणराशिकेलिसदनंगुण
समूहस्यक्रीडाग्रहंखंडात्वासंघः सेव्यः २३ यज्ञस्यः फलमर्हदादिपदवीसुख
रुपेः अस्यवर्णसंज्ञकित्वेत्रिदशेंद्रतादिसुखसंगिकंगीयते ज्ञाकिंयन्म
हिमस्तुतीमदधतेवाचोपिवाचस्पतेसंघः सोवहरःपुनातुचरणन्यासैः सतांम
हिरं २४ यात्वा सश्रीसंघःचरणन्यासैः स्वयादस्यानेनःनत्वासतांसत्पुरुषाणां

साक्षमनुष्याणांमंदिरंगृहंपुनाउ पवित्रयतु सः कः यज्ञेकः यस्यसंघस्यजने
ऋहंदादिपदवीतीर्थंकरादिपदवाप्तिर्मुख्यंफलंवर्तते कृषेःक्षेत्रादेः क्षस्यवत्धा
न्यवत्नाचक्रिवत्रिदशेोद्यतादिचक्रवर्तित्वंइंद्रपदत्वादिकंवघसंगादागतंफ
लंगौणंयत्तेकथ्यते किंवत् कृषेःक्षेत्रादेर्धान्यवत् एलालादिवत्पु
नर्यन्महिमस्तुतेोयस्यसंघस्यवर्णनंवाचस्पतेरपिवाचेोवाएषः इतिकिं
सामर्थ्यंनदधतेनधारयंति किंविशिष्टः संघः अघहरः अघंपापंहरतियः सः अ
घहरः इतिज्ञात्वाश्रीसंघः स्वगृहेआरूढयसम्यक्पूजनीयः २४ श्रीसंघकृत
मोऽजनि १ संघमक्षिप्रस्रावः अघहिंसानिषेधनसर्वसत्वेषुदयैवकृयतामि
त्याह क्रीडानूः सुकृतस्यकुः कृतरजः संहारकात्मानवो हन्यन्तेाऽर्यसवाग्निमे
घपटली संकेतनकृतीश्रियां निःश्रेणिस्त्रिदिवौकसः प्रियसखीसुकेः कुगत्यरी ९५

ल्ला सत्वेषुक्रियतां कृपैवत्नवत्तेोसेरन्येाेः परेः २५ व्याख्या नोत्नव्याः सत्वेषुजी
वेषुकृपाएवदयाएवक्रियतां परैरन्यैरन्येाेः समस्तैः लेाकैः कायकष्टकरणैः न
वत्नुपूर्यतांमाक्रियतामित्यर्थः कथंभूताकृपास्तुकृतस्तुत्रीवनूः क्रीत्रास्या
नंपुनः कथंभूताः कृतरजेासंहारकात्याः कृतंयापंतदेवकर्ममलंहेतुत्वा
त्तरजस्तस्यसंहारेसंहरणेवात्यावायुसमूहस्तुत्याः पुनः कथंभूतः नवेदभवते
भवएवसंसारेावउदन्वानिवोदन्वान्समूहस्तत्रनौका पुनकथंभूतेाव्यसना
ग्निमेघपटली व्यसनानिकष्टान्येवतायहेतुत्वात् अग्नयेाव क्रव्यस्तेमेघघट
स्तमिघघटासमांना पुनः किंभूतादिवेाकसः निःश्रेणिः त्रिदिवस्वर्गेावसेा
गृहंतस्यसार्थानमंक्रिः पुनः कथंभूतामूक्रे घीयस्वदीवत्नवयस्या पुनःकथं
भूताः कुगत्यरिस्त्रा कुगतेः अरिस्त्रायरिघः इतिज्ञात्वाजीवेषुकृपाएवक्रियतां

२५ यदि गवां तोयेतरन्तिनरा ये युवतयः। यौवनेपि सदा चित्तं विरक्तं जायते स्वयं
चमपि यदि दीर्घायुर्वा स्यादुपरि सकलस्यापि जगतः प्रसूते सत्त्वानां तदपि नबध्न
कापि सुकृतं २६। वृद्धा यदि गवां यानां नीरे जलेन तरन्ति। पुनर्यौवनतरणीः यतीव
पश्चिमायां दिशि उदयन्ति। पुनः सदा विः अग्निः शैत्यं शीतलत्वं नजहाति शीतो भवति
पुनर्यदि रूपं विरूपतामियं पृथवीमंडलं सकलस्यापि जगतो विश्वस्य उपरि नवेत
तदपि सत्त्वानां बधे हिंसायामपि प्रयतेत्र कालत्रयेपि सुकृतं पुण्यं न प्रसूते नजनयति
२६ सकमलवनमनिवसरं नास्वदन्ता दशनमुरगवक्त्रात्साधुवादं विवादान्
रुगयुगममजीर्णं नैजीवितं कालकूटादनिलपतिवधाद्यः प्राणिनां धर्मभिक्षेत
२७ वृद्धा यः पुमान्प्राणिनां वधान्धर्मरक्षेत्। एतेः सकाशात् कमलवनं न्यनिल
षतितथा नास्वदन्तात् सूर्यास्तमनान्वासरं न निलषति तथा उरगवक्त्रात्सर्प

मुखात्। न्यमन्तीयुषं न निलषति पुनर्विवादान् कलहान् साधुवचनं न निलषति
तथा अजीर्णान्नि रुगयुगमरुजो रोगस्य युगमं विनाशं न निलषति पुनः। कालकूटान
विषान्जीवितं धारणं न निलषति यः पुमान्जीवान्मांसवधान्न सेवते सोनिवर्तनि
बांछेत् २७ आयुर्दीर्घतरं बपुर्वरतरं गोत्रं गरीयस्तरं। वित्तं भूरितरं बलं बजुतरं सं
मित्रमुच्चैस्तरं। आरोग्यं विगतांतरं त्रिजगतः श्लाघ्यत्वमस्येतरत्संसारांबुनिधिं करो
तिसुतरं चेतः कृपा चौतरं २८ धर्मो रक्षयति न्यनं न मध्यं यस्मात्तदीदृग्वेतः
आयुर्जीवितं दीर्घतरं न्यधिकं करोति तथा वपुः हारीरं वरतरं न्यतिशयानं करोति
पुनर्गोत्रं नाम कुलं बागरीयस्तरं न्यतिगरिष्ठमुच्चैर्गोत्रं रुचिं करोति पुनर्वित्तं धनं भूरि
तरं न्यतिप्रचुरं करोति पुनर्बलं वीर्यं बजुतरं बाढ्यं करोति तथास्वामित्वं प्रभुत्वं उ
च्चैस्तरं सर्वोत्कृष्टं करोति तथा न्यारोग्यं नीरोगत्वं विगतांतरं न्यंतररहितं निरंतरं करो

स्ति॥तथा त्रिजगत स्त्रिभुवनस्य श्लाघनीयत्वं त्रैलोक्येतरंचुरंकरोति त्रिभुवनमभिलक्ष्य
घतीतितथा संसारांबुनिधिं भवसमुद्रंतरंसंतनतरीतुल्यं करोति दयासहितं चेतः
एतोनिवस्तूनिकरोति उत्पादयति अतः कारणात्सर्वजीवेषुदयैवकर्तव्या अत्रमे
घरथरथरा क्षोरक्षांत हरिबलश्रीवरस्यचरक्षांतोबाव्य २८ अहिंसायाः षष्ठमोत्र
जनि १ इत्यहिंसायाः षष्ठमः ५ अथसत्यव्रतः प्रभावंप्रकटयति विश्वासायतनंवि
पत्तिरत्ननंदेवैः कृतारा धनं मुक्तेः पथ्यदनंजलाग्निशमनंव्याघ्रोरगस्तंभनो ज्ञेयः संव
ननंसमृद्धिजननंसौजन्यसंजीवनं॥कीर्तिकिलिवनंधनाकवनंसत्यंवचः पावनं २९
वर्ण्या मोक्षया सत्यंवचोहितंशिवंवचनंवदंतितिशेयः कथंभूतंसत्यंवचः विश्वासा
यतनंविश्वासस्यस्त्रायतनंस्थानं पुनः कथंभूतं देवैः सुरैः कृतारा धनं कृतंत्रारा धनं
सेवनंयस्यतत्पुनः मुक्तेः सिद्धेः पथिमार्गेचिह्नंसंबलंतथाजाज्वल्यमानंजला ९७

ग्नेः उग्रशमकं पुनः कथंभूतं व्याघ्रोरगस्तंभनं व्याघ्राणांसिंहानांउरगाणांसर्पाणां
वस्तंभकारकं पुनः श्रेयसोमोक्षस्यकल्पद्रुमसदृशं संवननंबलीकरणं पुनः कथंभू
तं समृद्धिजननंसमृद्धिनांसंपदांसंपादकं पुनः कथंभूतं सौजन्यसंजीवनं सज्जन
तायाः संजीवनंसमुत्पादकं तथाकीर्तिर्यशसः केलिवनंक्रीडावनं पुनः कथंभूतंप
ावनवनं पवित्रंसमर्थं पुनः कथंभूतं पावनंपवित्रकारकं इत्यर्थः २९
यतोयस्मात्रसौभवतिवचनंरेवचनंनिदानंकः स्यात्यदवतिरुद्धाणांजलग्नि
नयत्रस्याद्व्याख्यानयद्वचनयः संजमकथा॥कथंचित्तमिथ्यावचनमभिधत्तेनमेतिमोन
३० वर्ण्या समतिमानुवृद्धिमोनू कथंचित् कठिनसंतानिमावचनंत्रसत्यवचनं
नत्रनिधनेनजल्पति॥ततकियस्मान्मिथ्यावचनात्यशः कीर्तिर्नसीभवति विभ्रश्यति
कस्मात्किमिव वनवह्नेर्दीप्तेर्वनमिवाप्यथासावानस्यात्वनंनसीभवति॥तथा

सुनयेन्मिथ्यावचनं छः खानां निदानंकारणं केषांकिमिव अवनिरुहाणांरूक्षा
णांजलमिव यथाजलंरूक्षाणांकारणंतथा पुनर्यत्रमिथ्यावचनेनयः संयमकथानप
श्चारित्रयोर्वा त्रोटिनकस्मिन्नकेव अनृतेसत्यनिषेधाद्यथा नास्तेयाद्यान।
स्यात् तथा ३० पुनः अस्मात्स्ववचनस्यदोषात्मा असत्यमप्रत्ययमूलकारणं अ
वासनासद्मसमृद्धिवारणं विपन्निदानंपरवंचनेर्जितं कृतापराधकृतिभिर्विजितं॥
३१ वर्ज्या इतिकारणात्कृतिभिः पंडितैः असत्यंकूटं विशेषेणवर्जितंपरिकृतं
यतोऽसत्यंअप्रत्ययमूलकारणं॥अविश्वासस्यमूलकारणंहेतुः पुनः अवास
नायाः कुवासेसद्मगृहं पुनः समृद्धिवारणंसमृद्धेर्ये त्राः।वारणंनिराकरणं
पुनर्विपन्निदानंविपदांकष्टानां निदानंकारणं॥पुनः॥परंवंचनोर्जितं परेषांवंच
नेविषमकारणेऊर्जितंबलिष्ठं पुनः कृतापराधः कृतोऽपराधोयेनतत्कृतापराधं १८

अतएवासत्यवर्जनमवश्यं ३२ अथासत्यस्यपर्यायानाह दर्श्यते।तस्यानिर्जलमर्णवः स्य
लमरिर्मित्रंशत्रुराः किंकराः कांतारंनगरंगिरिर्हरिर्मृगारिर्मृगः पानालंवि
लमस्त्रमुत्पलदलंव्यालः शृगालोविषं पीयूषंविषमंसमंचवचनंसत्यंवितंवक्रियं
३२ वर्ज्या यःपुमान्सत्यंवितंसत्ययुक्तंवचोवचनंवक्रियूतेतस्यपुंसोऽनिर्वृ
सत्यवचनाज्जलंस्यात्।तथाऽर्णवः समुद्रः स्थलंस्यात्॥तथारिः शत्रुर्मित्रंस्यात्
पुनः शत्रवेवा किंकराः सेवकाश्चादेशकारिणः स्युः पुनः कांतारंअरण्यंनगरंस्या
त् तथागिरिः पर्वतोगृहंस्यात् पुनरहिः सर्पोमालांसूत्रकंस्यात्तथामृगारिःसिंहो
मृगोहरिणइवस्यात्तथाऽस्त्रंशस्त्रमुत्पलदलंकमलपत्रंवास्यात्॥तथाव्यालो
दुष्टगजः शृगालइवस्यात्पुनर्विषंहानाद्यंपीयूषंमंत्रमंतंस्यात्॥विषमंस्यानं
संकटंस्यानंसमंसंपदुपंस्यात्।सत्यवचनादतंसत्यमेववक्ष्यं॥३२॥अत्रवसुरा

आपर्वतनारददृष्टांतः मिथ्यावचनचक्रमः ई श्रुत्वाऽदत्तादानव्रतमाह तमनित्य
थतिसिद्धिस्तंहरणीतेसमृद्धिस्तमनिसरतिकीर्तिर्मुक्तेतंनवार्तिःस्पृहयतिसुगति
स्तंनेच्छतेदुर्गतिस्तंपरिहरतिविपत्तंयोनगच्छात्यदत्तं ३३ वृत्तिः यःपुमान्न्यद
त्तंअदित्तादाएंग्रस्तादानपरचित्तंकिंचिद्दत्तवानगृह्णातितंपुरुषंसिद्धिर्मुक्तिरनित्य
थतिवांछति।पुनस्तंसमृद्धिश्चक्रित्वादिसंपद्धरणीते।तथाकीर्तिर्यशोनंन्यनिसर
तिपत्यागच्छतिनवार्तिःसंसारपीडातंमुंचतेत्यजति।तथासुगतिर्देवमनुष्यरूपांते
स्पृहयतिवांछति।तथादुर्गतिर्नरकतिर्यक्रूपांतंपुरुषंनपश्यतिनेच्छतेविपद्
आपद्तंपरिहरतित्यजतिनंकंयोऽदत्तंनगृह्णाति ३३ वृत्तिः।मूलोपदत्तमुणम्
द्रव्यंतादत्तेकृतसुकृतकर्मः किमपिद्रव्यंस्तुताश्रेणिस्तस्मिन्नदत्तेतिकथंदू
सीवकमले।विपत्तस्मादूरंव्रजतिरजनीवांदरमणेः।विनीतंविद्येववृणुतइवलोभा
न्मनिजितं ३४ वृत्तिः।यःपुमान्कृतमःकृतेपुण्येऽभिलाषोयेनदत्तादः सन्न्य

स्तंपरकीयंकिमपिवस्तुनग्रादत्तेनगृह्णातितस्मिन्पुंसिसुतश्रेणिः कल्याणपरंपरावस
तिनिवासंकरोतिकस्मिन्केवकमलेकमलंसीववसतितथापुनस्तस्मिंसुरुषान्नवियत्कथं
दूरंव्रजतिदूरेयातिकस्मात्केवश्चंवरमणेः सूर्यात्रजनीक्षयात्सूर्योऽतिदूरेव्रजति तथा
पुनस्त्रिदिवश्रियोःस्वर्गोऽपवर्गोर्लक्ष्मीः श्रीसंभजतिसेवते कैकेवविनीतंविद्येववद्या
विद्याविनीतंविनयान्वितंपुरुषंविद्यात्रागच्छति ३४ यस्मिन्दुर्नीतिर्कीर्तिर्धर्मेनिधनंसद्वी
गसौंसाधनं योन्मीलद्बंधबंधंविरचितस्निग्धाश्रयोद्योधनं दोर्दंडैकनिबंधनंकृत
सुगत्याश्लेषसंरोधनं।श्रोत्सर्यंस्वधनंजिघृक्षुमनसःस्तंधनं ३५ वृत्तिः यस्मिंरे
केणाह धीमान्विद्वान्पुमान्नममन्यदत्तंपरकीयंवस्तुनजिघृक्षतिग्रहीतुंनेच्छति त
न्किंयत्रदत्तंनिर्दुर्नीतिर्कीर्तिर्धर्मेनिधनंस्यात् निर्वृत्तिंकृतंकीर्तिर्धर्मेयोर्निधनं विना
सोयेनतत्रतथासद्वीगसौंसाधनंस्यात्तिनिर्गतोद्वेगोयोसद्वीगसौंसद्वीपएधानांसाध

नंहेतुस्यात् पुनः श्रोत्रीतत्र वधबंधनंवधोलकुटादिताडनंबंधनंरज्ज्वादिनाबंधः श्रोत्र
लंत्रिशकटीभवंतिवधबंधनानियत्रतत्पुनर्विरचितंक्लिष्टाशयस्यापुण्यनिधायस्यत
द्रोधनंघ्राटनंयेनतत्। पुनर्दीर्घतरंयेकनिबंधनंदीर्घस्यस्यादरिद्र्यंएकंश्रद्वितीयंनिबं
धनंकारणं पुनः कृतसुगत्याश्लेषसंरोधनं कृतंहुगतिराश्लेषस्यश्रालिंगनस्यसंरोध
नंनिवारणंयेनतत् पुनः श्रोत्सर्पत्प्रसरत् वधनंमरणंयस्मात्ततत्तथा। इदृशंद
त्तंक्षीमानजिघृक्षति।२५ पुनरहतदेवमाहपरजनमनः पीडाक्रीडाबनंवधनाव
नाभवनमवनिर्वापिवापद्लतावनमंडलंकुगतिगमनेमार्गस्वर्गापवर्गपुरीर्गलंनि
यतमनुपादेयंस्तेयंग्रहणंहितकांक्षिणा।२६। वर्ज्या स्तेयचक्रमः नियतंनिश्चितंहि
तकांक्षिणा हितमिछतांग्रहणंपुरुषाणां स्तेयं चौर्यंच्रनुपादेयंश्रग्राह्यंभवतिचत्र
तंत्रग्रहणीयंस्यात्। किंभूतंत्रदत्तं परजनमनः पीडाक्रीडावनंपरिचत्तेजनाश्चपरज २०

नास्तेषांमनांसिचित्तानिभवंतिपीडाः वाधाः तस्याक्रीडावनंरमणोद्यानं पुनः
वधनावनाभवनंवधस्यहिंसायाः भावनाचिंतनंतस्याग्रहं पुनः श्रवनिर्वापिवा
पल्लतावनमंडलं श्रवनंवापिनीघसणद्यीलतावा मापदश्चापल्लेसेवलतावल्ली
तस्याःघनमंडलंमेघपटलं पुनः।कुगतिगमनेमार्गेनिश्चिश्चा पुनः स्वर्गापवर्गपुरा
र्गलं। स्वर्गापवर्गावेवदेवलोकमोक्षोएवपुरनगरंतत्रश्रर्गलोपरिघः इदृशंस्ते
यंहितकांक्षिणांग्रहणंश्रग्राह्यंस्यात् ३६ श्रत्रश्रेरहणीयाकथास्तेयचक्रमोऽजनि
३७ श्रथमैथुनमाहैस्यादेवमाह।दत्तस्तेनजगत्यकीर्तिपटहोगोत्रेमषीकूर्चिका
चरित्रस्यजलांजलिर्गुणगणारामस्यदावानलःसंकेतःसकलापदांश्रवपुरद्वा
रिकपाटोदृढः शीलंवेननिजंविलुप्तमखिलत्रैलोक्यचूडामणि ३७ वर्ज्या यः
पुमान्कामार्तःकामयोद्विनः परस्त्रीपरमारीनत्यजति तेनपुंसाजगतिविश्वस्त्रकी

र्तिपदहोदत्तोवादित्तः॥निर्मलेगोत्रेस्वकीपवंशेमषीकूर्चकोदत्तः॥पुनश्चारित्रस्यदे
वविरतिरूपसंयमस्यजलांजलिर्दत्तः गुणनांगणासमूहाएवक्षारोभवंतस्य
दावानलोदग्निर्दत्तः पुनस्तेनसकलापदांसमस्तकष्टानांसंकेतोदत्तः॥निल न
स्थानंकथितं पुनस्तेनशिवपुरद्वारेमुक्तिनगरीद्वारेदृढः कपाटोदत्तः॥शीलर
हितस्यमुक्तिगमनायोगात् पावंतेरेतु शीलंतेननिजंविलुप्तमबलैत्रैलोक्यवि
तामणि। येननिजंशीलंविलुंपंतेनरतानिवस्तूनिकृतानि ३७ पुनः शीलगु
णानवक्ति व्याघ्रव्यालजलाऽनिलाहिविपदस्तेषांव्रजंतिक्षयं कल्याणानिसमु
ल्लसंतिविबुधाः सान्निध्यमध्यासतेकीर्तिः स्फूर्तिमियर्तियाः सुपवयंधर्मस्त्रएवप्रयत्न
घं स्वर्निर्वाणसुखानिसंविदधतेयेशीलमाविभ्रते ३८ वर्णिता येनराः शीलं
ब्रह्मचर्यंत्रविभ्रतेधरंति तेषांपुंसांव्याघ्रव्यालानलाहिविपदः क्षयंयांति म

घ्रःपुसिंहःव्यालोऽष्टगजःसर्पोवाजलंपानीयंनदीसमुद्रादिस्त्रनलोवन्हिस्तेषां
विपदः कष्टानिनेतिः रत्नाविपदःक्षयंव्रजंतिक्षयंयांति पुनः कल्याणानिश्रेयांसि
समुल्लसंतिवृद्धिंप्राप्नुवंति पुनस्तेषांविबुधादेवाः सान्निध्यंसमध्यासते साहाय्येकुर्व
ति॥ पुनस्तेषांकीर्तिः॥स्फूर्तिमियर्ति विस्तारंयाति पुनस्तेषांधर्मदानादिविधि
रूपत्रयंयेषंयाति पुनस्तेषांस्त्रघंपापंक्षणेक्षयंयाति॥नाशंयाति पुनस्तेषां स्वर्निर्वा
णसुखानिस्वर्गापवर्गसुखानिसंविदधते समीपमायांति येशीलंबिभ्रते तेषांरत्ना
निभवंति ३८ हरतिकुलकलंकंकुंपतेषापपंकंसुकृतमुषविमोन्मिलाघत्ता
मातनोति नमयतिसुरवर्गंहंतिदुर्गोपसर्गं॥रचयतिशुविशीलंस्वर्गमोक्षौसली
लं ३९ वर्णिता पुनः शुचिनिर्मलंशीलंब्रह्मव्रतंकुलस्यकलंकंमलिनतांहरति
नाशयति पुनः शीलंपापमेवपंकं कर्दमंक्षुपतिछिनत्ति पुनः शुचिनिर्मलंशु

हंसीलंसुकृतंपुण्यंनयचिनोति वर्द्धयति पुनः श्लाघांनांधवस्यतांत्रातनोति
विस्तारयति पुनः शीलंसुखर्गनमयति।देवसमूहंनम्रीकरोति।पुनः।शीलंकुरु
पसर्गेउपइवंहंति पुनः। शीलंकैतैस्त्रीलंयथास्यान्नथा लीलयेवंहेलामात्रेण
स्वर्गमोक्षौस्वयंनिदधातीत्यर्थः॥३१॥ पुनः शीलात्इहलोकेपिकष्टानिर्यांतीत्या
ह तोयत्पनिरपिसज्जत्यहिरपिव्याघ्रोपिसारंगति।व्यालोप्यस्त्रियंवतोप्युपलति
स्वेडोपिपीयूषति विघ्नोप्युत्सवति।प्रियस्त्रिरपिक्रीडातडागोत्पद्यं नाथोपिस्व
गृहस्थदप्यपिनृणांशीलप्रभावाद्भवं ४०वर्त्तते।अत्रप्रक्रमः॥नृणांमनुष्या
णांभवंनिश्चितंशीलप्रभावात्तत्रनिरपितोयतितोयमिवाचरति जलवत्शीत
लंस्यात्तथात्रहिरपिसर्पोपिस्रजमि स्रक्इवपुष्पमालाइवभ्रमरति।पुनः
शीलप्रभावात्व्याघ्रोपिसिंहोपिसारंगति सारंगइवहरिणइवाचरति पुनर्व्यालोपि

MEMORIAL DR BHAU DAJI

कुलमजोपिसर्पस्त्रियइवाचरतितथाविषमःपर्वतोपिउपलतिउपलइवाचरति सा
मान्यपाषाणइवाचरति पुनः स्वेडोपिविषमपीयूषइवाचरतिअमृतमिवकरती
त्यर्थः विघ्नोप्यंतरायोपिस्रायद्यपिउत्सवतिमहोत्सवइवाचरति।विघ्नोप्युत्सवोनभवति
तथात्रस्त्रियेअशुचयेपिप्रियमिष्टइवाचरति शुचयेपिप्रियंभवति तथा
त्रणांनाथोसमुद्रोपिक्रीडातडागतिखेलनसरइवाचरति।अटव्यपित्रणपमपिस्वग
हतिस्वगृहमिवाचरति।नृणांशीलप्रभावादेतानिवस्तूनिभवंति ४०॥सुदर्शनयष्टि
कथा वंकचूलकथा रावणकथा सीलस्यप्रक्रमोत्रज्ञेयइतिशीलप्रक्रमः ८ अ
थपरिग्रहदोषमाह कासुखंजनयन्नजडस्यचयमधर्मद्रुमोन्मूलनं क्लेशयमीति
रुपाकुमोकमलिमंसितांबुधिरईयेन मर्यादातटमुद्धयन्मुहुर्मनोहंसव्रवासंदि
शन् किंनलोकस्यकरः परिग्रहनदीपूरःववर्द्धिगतः ४१ वर्त्तिका परिग्रहाधनधान्यादि

त्रगटहरूप्यसुवर्णकुप्यद्विपदचतुःपदानांसंग्रहीमूर्छासएवनदीपूरसरित्प्रवाहःपरिग्रहः
गतःजयचयंप्राप्तः सन्किंक्लेशकरःकष्टदायीनस्यात्त्रापितुस्यादेव॥किंकुर्वन्नऽउ
स्यपरिग्रहसंग्रहंकर्तुमुद्यतस्यकालुष्यंक्लिष्टाध्यवसायत्वंजनयन्नुत्पादयन्त्रन्यो
पिनदीपूरवद्वृद्धःसन्जडस्यपानीयस्यकालुष्यंस्त्रीविलत्वंजनयति॥कल्लयोरेकंजड
स्यजलस्यपुनः किंकुर्वन् नीतिरुपाद्यकमलिनीनीतिन्यायः रुपादत्याकमा
कोतिः ताएवकमलिन्यःताःस्त्रियनपीडयन्त्रन्योपिनदीपूरः कमलिनीःपीडय
ति पुनः किंकुर्वन् लोभएवत्रबुधिः समुद्रस्तंवर्द्धयन्वृद्धिंनयन्जडहालाद्दोतहा॥
लोहोऽति पुनः किंकुर्वन् शुभमनोहंसप्रवासंदिसन्॥शुभेधर्मध्यानसहितेयन्मन
स्तदेवहंसस्तस्यप्रवाह्ययरदेशागमनंदिशन्नन्त्राहिशुभत्रन्योपिमहीपूरोहंसान्
उडापयति ईदृशोमूर्छापरिग्रहः क्लेशकरःस्यात्॥४१॥न्योपिपरिग्रहोयमाह क

२३

लहकल्लनविंध्यः क्रोधएवस्मशानं॥व्यसनभुजगरौरंध्रेद्वेषदस्युदोषः सुकृतवन
दवानिर्मार्दवोनीदवायुर्नयनलिनतुषारोऽत्यर्थमर्थानुरागः ४२ मूर्छा त्रत्यर्थंत्रर्थ
नुरागःपरिग्रहोपरिमूर्छारागः ईदृशोस्तिकथंनृतः कल्लएवकलनीवाल्लहस्तीतस्यवि
ध्योविंध्याचलः यथाविंध्याचलेकलनःक्रीडतितथाऽत्यर्थंत्रर्थानुरागोद्रव्यरागोक
लहोनवलि तथाक्रोधएवस्मशानं क्रोधएवगन्धःपक्षीविशेषस्तस्यत्रमशानंघेतव
नंगन्धःत्रमशानेरमतितथाक्रोधः पुनः व्यसनमेवकष्टमेवभुजगः सर्पस्तस्यविलं पु
नः द्वेषएवदंशुश्चोरस्तस्यदोषः संध्यासमयःप्रदोषश्चोराणांचलंभवति तथासुकृ
तमेवपुण्यंवनंतस्यदावाग्निर्दावानलंपुनर्मार्दवंमृदुत्वंकोमलत्वं
तदेवत्रंनीदीर्घियस्तत्रवायुः पुनर्मूर्छान्यायएवनलिनंकमलंतत्रतुषारऽवतुषारोदि
मंत्रत्यर्थंत्रन्यानुरागोलोभईदृशोस्तित्रतोमकर्तव्यः ४२ पुनरपिपरिग्रहदोषम

स्व

धि

दो

द्व घत्यर्थीपद्यमस्यमित्रंसुधर्मेर्महस्यविश्रामभू: यापानांस्वनिरयदंयहमसधानस्यलो
लाघवं व्याकुलस्यनिधिर्मदस्यसहेव: शोकस्यहेतु: कलेर्केलीवेश्मपरिग्रह: परिक्रतेर्योग्यो
विविक्तात्मनां ध३ वर्त्मा जोनमा: त्रयंपरिग्रहोमूर्छीधिकंविविक्तात्मनांविवेकवतांपुंसां
परिक्रते:परिहारस्यायोग्य: परिहर्तमुचित: कीदृश: पद्यामस्योपशमस्यदस्यर्थीऋतु: पु
न:त्रधृते:त्रसंतोषस्यमित्रंसुकृत पुनर्मोहस्यमोहनीयकर्मणोविश्रामभू:विश्रामस्थ
नं पुन: पापानांत्रेष्ठमकर्मणांखानि: पुन: त्रापदांकष्टानांपदंत्रास्पदं पुन:च
सर्व्वानस्यत्रैतीर्थानस्यैवध्यानस्यलीलाघवं पुनर्व्याकुलस्यनिधिनिधानं॥
पुनर्मदस्याऽहंकारस्यसविवोमंत्री पुन: शोकस्यहेतुकारणं पुन: कले:कलहस्यकेली
विश्रमक्रीडागृहमित्यर्थ: ध३ वक्ष्मिस्पर्तिधैर्यैरिहयद्यानांनोनिरंनोनिधिस्तद्नोद्य
द्यनोद्यनैरपिधैर्यैर्जेतुर्नसंतुष्यति नत्वेवंमन्यतेविमुच्यविभवंनि:श्रेयसम्यंवं यात्मात्मा २४

तदहंमुधैवविदधेमिनांसिन्यंसिकिं ध४ वर्त्मा परिग्रहक्रम: यद्यावक्रिरन्नि:द्यनै
रपिद्यनैर्न समिज्रितेप्यनिपुमर्यादांत्रंनोनिधि:समुद्र:त्रनोनिधिर्जेतुंकृत्वानतृप्यति
नहृत्रयोवेनजंतु:द्यारणीद्यालुकवाचिन्द्यनैरपिवक्त्रनिर्द्यनेर्द्रव्यै:कृत्वानसंतुष्यति
नसंतोषंद्याप्नोति।कथंत्रूतोमोदनद्यनोनिवृत्त:नपुन:जंतुरेवंमनुतेनजानाति यदयं
त्रात्माजीवोनि:श्रेयसमुक्तेविभवंद्यंविमुच्यस्वकात्रसंभवंत्रपरंजन्मपरभवंयानि
तन्नस्मात्कारणात्तत्त्रहं मुधैवदर्पैवभूयांसिंचकुरणिरेमांसियायानिकिमर्थंविदधामि
करोमिरावंनजानामिश्रत्रनंदराजाकथावाच्या ध धनंत्रथक्रोधजयार्थमुपदेशमाह
योमित्रंमधुनोविकारकरणेसंत्रासंयादनेसर्व्वस्यप्रतिविंबमंगवदनेसत्यंविवंसोदर
चेतन्यस्यनिषूदनेविधुतरो:सद्ब्रह्मचारीविरं सक्रोध:कुशलाभिलाषकुशलैर्निर्मू
लमुन्मूल्यता ध५ वर्त्मा नोलोका:कुशलाऽभिलाषकुशले:त्रात्मन:श्रेयोवांछाच

नुरेमैरः सक्रोधः कोपोनिर्मूलंसमूलंयथास्यात्तथाऽनन्त्यतांऽछिद्यंतां सःकःयःक्रोधः विकारकरणेदिनादिविकारविधानेमकनोमयस्यमित्रंसुकृत्पुनर्यःक्रोधःसंत्रासंपादनेनयजननेसर्व्वस्यप्रतिविंबंस्वस्यसदृशंपुनर्यःक्रोधोगेदहनेशरीरप्रज्वालनेस्वार्त्तिभोऽनेःसोदरःभ्रातापुनर्यःक्रोधश्चेतन्यस्यनिषूदनेविनाशनेविषतरोर्विषवृक्षस्यविरमतिउद्यमंसमुद्यमचारीसाध्वी ४५ फलतिकल्पितंश्रेणीप्रसूनपरंपरः यशमयवसतिःकोमुक्तिंतयश्चरणद्रुमः यदिपुनरसौदत्तासक्षिप्तकोपहविर्भुजो नजनिलभतेनस्मीनावंतस्यविफलोदयः ४५ वर्त्तिका तपश्चारित्ररूपएवद्रुमोवृक्षः मुक्तिंमोक्षंफलतिनिष्पादयति कथंभूतः कलितश्रेयः श्रेणीप्रसूनपरंपरः कलिताउत्यादिताश्रेयसांपुण्यानांकल्याणानांवाश्रेणिः राजिरेवप्रसूनानांपुष्पाणांपरंपरायंक्षिर्वेमसः पुनःकथंभूतःयशमयवसाउयशमएवजलंतेनसिक्तःसेकंप्रापितःयदिपुनः परंनुश्र

सौनपश्चरणद्रुमंदहकोपहविर्भुजःक्रोधवह्नेःयत्यासक्तिंसमीयंनजनि श्रेयसितदानसौ भावंप्रसरूपतांलभतेधात्रेति कथंभूतःविफलोदयःविगतःफलस्योदयोयस्यस फलोदयरहितः ४६ पुनःक्रोधदोषानाह संतापंतनुतेनिनंतिविनयंसौहार्दमुच्छेदया मुद्वेगंजनयत्यवद्यवचनंसूतेविधत्तेकलिं।कीर्तिंहंतनिहंतिमंतिवितरतिव्याहंति पुण्योदयं दत्तेयःकुगतिंसहाहुतभुचिनोरोषःसदोषःसतां ४७ वर्त्तिका सरोषःक्रोधःसतांसत्पुरुषाणांहावुत्पन्नंकुर्वितोयाग्येति कथंभूतःरोषःसदोषःअनेकदोषैःसहितःसःकःयोरोषःसंतापंचित्तोद्वेगंतनुतेविस्तारयति पुनर्योरोषोविनयंविनयगुणंनिनंतिविदारयतिसौहार्दंमित्रभावंउत्सादयतिविनाशयतिपुनर्यःउद्वेगंउद्भावंजनयतिअवद्यवचनंअसत्यवचनंसूतेउत्पादयतिपुनर्यःकलिंकलहंविधत्तेकरोति पुनर्योरोषःकीर्तियशःकुंनतिछिनत्ति पुनर्ऽमतिंऽहबुद्धिंवितरतिदत्ते पुनः

पुण्योदयंधर्मस्योदयंव्याहंतिविनाशयति पुनर्यः कुगतिं नरकतिर्यग्गतिंदुःसमरोष
सतांहातुंउचितः ४७ योधर्मंदहति वुमंवेदंदृवोन्मथ्नातिनीतिलतांदंतीवेडकलां
विकंतुदइवक्लिष्नातिकीर्तिंगणं स्वार्थंवायुरिवांबुदंविघटयत्युत्सासयत्यापदं तृष्णां
वर्मइवोचितः कृतज्ञयालोपः सकोपः कथं ४८ क्रोधक्रमः वीक्ष्य सकोपः क्रोधः कथं
कोनायेमोचितः योपः स्वल्पस्यापितुनकर्यमप्युचितः संकः वः कोयोधर्मंश्रेयोदहति न
स्मीकरोति कः किमिव क्षोदावानलोवुमंमिव यथादावाननैलेवुमंदहंदहति पुन
र्यानीतिं न्यायंउन्मथ्नाति उन्मूलयतिकः कामिव दंतीहस्तीलतामिव यथाहस्तीलतां
मुन्मूलयति हरणंमनुष्याणांकीर्तिंक्लिष्नातिपीडयतिगमयति कंकमिव विधुंतुदो
राहुरिंदुकलांचंद्रलेखामिव पुनर्योरोषः स्वार्थंविघटयति कः कमिव वायुर्वुधं
इवयथावायुर्मेघंघटयति पुनर्यः आपदंकथंउल्लासयति विस्तारयतिकः कमि २६

व धर्मः ग्रीष्मस्तप्तामिव यथातप्तस्तृषांवर्द्धयति कथंभूतः कोपः कुतः कृपायालो
पोविनाशोयेनसः ४८ अथमानस्यदोषानाह। यस्मादविनयंतिविनयंकुर्वंतरापन्नदी
नां यस्मिन्क्षिप्तानिकथितगुणग्रामनामापिनाशं यश्चव्यापंवहतिवधधीधूम्य
क्रोधदावंतमानाद्रिंपरिहरपुरारोहमोचितमुनेः ४९ अथमायां नीचमधाशिनश्ची
वित्यहेतेः उचितावारकंसैणेक्षणनयोगविनयविधानतंमानाद्रिमानएवअहंका
रएवअद्रिस्तंअहंकारपर्वतंपरिहरतंत्यजमुंव नंकं यस्माद्मानाद्विर्दुस्तरांतरीतुं
अशक्याअर्थन्महीनां कष्टरूपनदीनांवितति: श्रेणिरविर्भवति यद्गतौनेवनिम्नगम
ध्यवेनेदीनांवितति: व्याकुलंभवति यस्मात्रिक्षिप्तानिरुचितगुणग्रा
ममनामापिनाशं गुणानांलवलेशोपिनपुनर्येहते: योगमानाद्रिः क्रोधदावानलंव
हतिधर्मं कथंभूतांक्रोधदावंवधधीधूमायमानंहिंसबुद्धिधूमसमूहेनालीढं पुनः क

ति
प्र
उ
२

यंत्रन्तोऽपुरारोहं त्रारूढमसकंत्रथवाऽविनयत्तेः योगप्रायाऽपुरारोहं ४ण ग्राम
लाभोऽजनविमलं मार्गं विघटयन् किरन्ऽवीकूपांस्तूत्करमगणयन्नागम
स्तृणं॥ त्रमून्नुर्वंसिरंविनयवनवीथीं दलयन् जनः कंनानर्थंजनयतिमदो धोद्विप
इव॥५ नावज्ञया न्नसोमानदोषानाह॥मदेन त्रहंकारेणान्धोमदांधोजनंकिंकिन्त्रन
र्थंजनयतिनोत्पादयतित्रपितुसर्वंन्त्रनर्थंजनयति कऽवद्विपइवमतंगजऽव
यथामदांधोद्विपोन्त्रनर्थंनिपद्यवंजनयति। किंकुर्वन् ग्रामलोभांजन ग्राम
वज्ञपग्रमणवालानांगजबंधनंस्तंभेउन्मूलयन् पुनः किंकुर्वन्विमलमतिना
डांनिर्मलबुद्धिमेर्वनाडीवंधमरजंविघटयन् पुनः किंकुर्वन्ऽवीकूपांस्तृत्क
रंऽवीगेवऽर्वंचनमेवपांशुधूलिस्तस्याःउत्करंसमूहंकिरन्विक्षिपन् पुनः
त्रागमएवसिद्धांतएवर्थोणिः त्रंकुशस्तंत्रगणयन् त्रविचारयन्त्रवमानयन्

२७

पुनर्मऽर्मपृथिव्यांस्वैरंस्वेच्छयात्रमन्विचरन् पुनर्विनयमयवीथीं विनयएवनयवीथीं
न्यायश्रेणीस्तांविदलयन् विध्वंसयन् त्रन्योपियोमदांधोहस्तीएतानिवस्तूनिनिरा
करोति ५० पुनरात्मैवित्पावरणंविलुंपतिपयोबाहंमनस्वानिवघध्वंसेविनयं
मयस्पहिरिवघ्राणस्पर्शीजीवितं कीर्तिंकेसरीमर्तंगजऽवोन्मूलयंस्तंजसामा
नोनीवऽखेपकारनिकरंहंतिविवर्गत्रएणं ५१ वर्षीमानोत्यहंकारोक्तएणंपुंसांत्रि
र्गधर्मार्थकामरूपंहंतिनाशयति॥ कःकमिवनीचः मनुष्यउपकारनिकरमिवापघातो
वज्ञपकारसमूहंहंति॥तथापुनः मानः त्रैवित्पाचरणंयोगमार्गंविलुंपयतिस्फोट
यति कःकमिवमेघंस्वानवायुःपयोवाहमिव पुनर्मानेः घ्राणस्पर्शांघ्राणेनोवि
पंत्रमुग्रनादिकंविध्वंसंरूपंनयति कःकमिव त्रहिः सर्पोनीवितमिवयथासर्पो
जीवितं हरयं नयति पुनरंजसावेगेनकीर्तिंप्रोन्मूलयति। कःकमिव मतंगजोदस्तो

केरविणिकमलिनीघोन्मूलयति तद्वत् ५१ नवश्चाह मुञ्चतियःकृतसमस्तसमीहितार्थसंजीवनंविनयजीवितमंगराजा॥जात्यादिमोनविषजंविषमंविकारंतंमार्दवास्त्रतरसेननयस्वधांतिं ५२ वर्त्मिना येमानोऽगनाजांघालिवांविनयजीवितंविनयगुणरूपंजीवितंमुञ्चतिअङ्किनांलोकयंत्रूतंविनयजीवितंकृतसमस्तसमीहितार्थसंजीवनंकृतंसमस्तामांसमीहितानांयाखिलार्थानांसंजीवनंयेनतत्तंजात्यादिमानविषजंजातिलोकैश्वर्यवत्तरूपतपःश्रुतानांमानोऽहंकारएवंविधंतस्मात्तमुद्भवंत्यनूंविषमंघोरंविकारंमार्दवास्त्रतरसेनशांतिंउपशमंनयस्वधापय मानत्यागोरूपलिङ्गांत:॥५२॥मानमुक्त्वामः कुसलजननंबंध्यांसत्यसूर्यास्तसंध्यांकुगतिंयुवतिमालंमोहमातंगशालांवामकमलहिमानींऊर्ध्वंश्रीराजधानीं॥व्यसनसप्तसहायंदूरतोमुंचमायां ५३ वर्त्मिनोनग्यजनमायांकपटंदूरतोमुंचत्यज कथंनूतांमायांकु २८

ऋलस्यैकस्यजननेऽव्याहतेबंध्यांबंध्यास्त्रीरूपांपुनःसत्यमेवसूर्यस्तस्यास्तमनमस्तंध्यांतांपुनःकिंकुगतिरेवयुवतीस्तस्याःवरणमालांतांपुनःकिंमोहएवमातंगस्तस्यशालांवंधनस्थानंकिंभूतांग्रामएवऽपग्रामएवकमलानिषांहिमानीहिमसंततिःतांपुनःकिंऊर्ध्वंत्रासःअपकीर्तेःराजधानींनिवासनगरींतांपुनःकिंव्यसनानांकष्टानांज्ञातानिसहायांयस्याःसांतांदूरतोमुंचत्यज ५३पुनरार्हविधायमायांविविधैसौरूपायैंपरस्यैवंचनमाचरंतितंवंचयंतित्रिदशवर्गसुखानामहामोहसखाःस्मैव ५४ वर्त्मिना येजनाएवंविधैर्नानाप्रकारैरुपायैर्मायांकपटंविधायकृत्वापरस्याप्यजनस्यवंचनंआचरंतिकुर्वंतितेजनाःमहामोहसखांमहद्भिर्जनयुक्ताःसंतःत्रिदशवर्गोसुखात्देवलोकमोक्षसुखात् स्मैवक्ष्मानमेवर्वंचयंतिविप्रतारयंति ५४ पुनर्मायादोषमाह मायामविश्वासविलासंमंदिरंनराजयोगःकुरुतेऽ

नाशाय सोनर्थसार्थेनपतंतमीक्षतेयथाविडालोलकुटंपयःपिबन्॥५४॥अथवा येन
पुरासाधोरुपचितोजनोधनाशायाद्रव्यस्यवांछयालोभेनमायांकुरुतेविदधाति
सजनःश्रेष्ठमनोऽनर्थसार्थंकष्टसमूहंपतंतंश्रागच्छंतंनेक्षतेनालोकते कथं
यथाविडालोमार्जारःपयोदुग्धंपिबन्नुकुंदंडप्रहारंनेक्षतेनालोकते कथं
सूतंमायांश्रविश्वासस्यच्छद्मतीर्नेःक्रीडागृहंमंदिरंश्राद्स्याजॉस्निग्धत्वात् ५५ ६
पुनराह सुग्धपतारणपरायणमुक्तिहीनोयस्यादैवंकपटलंपरचित्तहर्तेः जीर्येत्सु ८
पन्नवमवस्मिहाप्यकृत्वा नाप्रथ्यभोजनमिवामयमायतोतत् ५६ मायाक्रम
वर्णनं कपटेमायायांलंपटावांछायुक्तोवितरतिमनोव्यापारोयस्यसतस्यपुरुषस्य
यत्पाटवंचातुर्यंउक्तीहितेनस्तसति॥तत्पाटवंश्रवश्यंनिश्चयेनश्रायतोश्रागा
मिकालेऽपथ्यवंजयद्भवंकृत्वाश्रविधायनजीर्यतिनपरिणामंयाति॥किंतुतस्य २९

विपाकेभवत्येव॥किमिवश्रपथ्यभोजनंश्रामयमिव यथाश्रपथ्यभोजनंजेमनंश्रा
मयंरोगंश्रकृत्वाश्रायतौनजीर्यतिनयातिकथंनूनंपाटवं मुग्धानांमूर्खाणांप्रतारणे
वंचनेपरायणंतत्परं॥६॥श्रत्रश्रमस्तिनाशजीवेमहावलदृष्टांतः श्राषाढभूतिरूपि
दृष्टांतः १२ मायाक्रमः श्रथसोमत्सागोपदेशमाह॥यद्यसिमद्वीमनंतिविकत्थंक्रो ८
मंतिदेशांतरं गाहंतेगहनंसमुद्रमतमुत्क्रंशंकविंकुर्वतिसंवर्तेकृपणंपतिंगजघट
संघट्टःसंचरं सर्वंतिप्रधनंधमोधित्क्रीयस्तलोभविस्फूर्जितं ५७ वृस्माधमेनवि
तेनोधितात्रैधपायाकृताधीबुद्धिर्यैर्वांते ईदृशाःपुरुषाः यत्कुर्गांविषमांश्रवंचि
रणंपत्रयंतिश्रायंतिकुमर्यंत विकटंविस्तीर्णदिशांतरंक्रमंतिश्रमंति पुनर्यंत गहनं
ऊरुगाहंसमुद्रंगाहंतेउल्लंघयंति पुनर्यंत गजघटानांहस्तिसमूहानांसंघट्टेनकु
संचरंगंतुमसमर्थंप्रधनंयुद्धंप्रतिसर्वंतिगछंति॥तत्सर्वंलोभस्यविस्फूर्जितंलोभस्य
चेष्टितंजानीहिलोभवशादेतानिवस्तूनिकुर्वंतिश्रतःकारणाल्लोभस्तीव्रएव ५७

सिंहटीका ३० पुनराह मूलं मोहविषद्रुमस्य सुरुतां नीरासिकुंभोद्भवः क्रोधाग्निररणिः घनातपतरणिप्रच्छादनेतोयदः क्रीडासद्मैकलेर्विवेकवनहेर्निःस्वर्नाणुराग्न्यम्बुधिसिंधुः कीर्तिलताकलापकलभोलोभः पराभूयतां ५८ वर्ण्यः॥ लोभः पराभूयतां निराक्रियतां जतां मोहएवद्रुमविषद्रुमोविषतरुः तस्यमूलंजटारूपं मूलग्रहस्योद्भवस्त्रिगत्वं पुनः कथंभूतोलोभः सुकृतमेवपुण्यमेकंनीरधिः समुद्रस्तस्य शोषणेकुंभोनवोऽगस्तिरिवपुनः क्रोधाग्निः अररणिः क्रोधएवअग्निस्तस्यअररणीकाष्ठउत्तरितस्थानं पुनः घनातपएवतरणिः सूर्यस्तस्याच्छादनेतोयदोमेघोऽभूत्पुनः कलेः कलहस्यक्रीडासद्मैकलीलागृहं पुनः विवेकएवपुण्यापुण्यविचारएववज्रीवंद्रएवतस्यस्वर्नाणुः रागः पुनः आपन्नदीसिंधुः आपदःकल्पान्तेचनद्यस्तासांसिंधुः समुद्रस्तासांस्थानरूपत्वात् पुनः किंकीर्तिरिवलतावल्लीतस्याः कलापः समूहस्तस्यविनाशेकृतेहौद्धत्यंगजावः ईदृशोलोभोजीयतां ५८ पुनराह निःशेषधर्मवन ३०

दाहविद्धनमाणेंधुः खेदघनस्यनिर्विशेषंदुःकीर्तिधूमेबांधवेंधनसमागमदीप्यमानेलोभानलेसत्तमतोलनतेगुणोघः॥५९॥ वर्ण्यः॥ लोभेएवामलोऽनिःतस्मिन्लोभानलेगुणौघोज्ञानादिगुणानांऊर्ध्वः समूहः ऊलनतांपतंगत्वंलनतेपतंगवत्कूलतिकांघनंचूर्तीलोभानलेनिःशेषंसमस्तंयत्कर्मएवबंधनंतस्यदाहेनविद्धनमाणः विस्तारंप्राप्तवन्तस्मिन्पुनः कथंभूतेंधुः खेदानांऊर्ध्वसमूहएवअस्मरहायत्रसतस्मिन्पुनः कीर्तेविस्तर्यंतंप्रसरन्तंअपकीर्तिरेवधूमोयस्मात्तस्तस्मिन्पुनः कथं बांधवंप्रतिज्ञायनश्यन्तंएवबंधनानिएधांसितेषांसमागमेनस्त्रंगमेनदीप्यमानोऽसंतपद्यतेहविधाभुवन तस्मिन्सर्वेगुणाःपतंगवत्नवंति ५९ संतोषेणलोभोनिवार्यस्यादतः संतोषगुणमाह॥ जातः कल्पतरुः पुरः सुरगवीतोषोप्रविलग्नदेचिंतारत्नमुपस्थितंतकरतलेप्राप्तोनिधिः संनिधिविश्वंवस्यमवश्यमेवसकलानास्वर्गापवर्गश्रियः येसंतोषमशेषदोषदहनध्वंसांबुदंविंदति ६० लोभनक्रक्रमः वासना वेजलमः सं

सिंहा० टी० ३१

नोषंतप्तानिरोधंविचेतेधरंतिनेषांपुरोऽग्रेकस्यतरूःकल्पवृक्षोजातः यतोऽनृतःपुनस्तेषांगृहेश्रीरावीकामधेनुःप्रविष्टाग्रागतापुनस्तेषांकरतलेचिंतामणिस्तंजपस्थितंस्रागतं पुनस्तेषांनिधानंभव्यस्यनिधिःसंनिधिंसमीपंयाप्तः पुनर्विभुजगतश्चबर्षेनिश्चितंतेषांवश्यंजातुं पुनस्तेषांस्वर्गापवर्गश्रियः हस्तेलोकत्रयसंपदःस्खलनाःसुधायाःस्युःश्रांतःसंतोषएवकुंजःसुमनसकुवर्तिहसांतः अथसौजन्यविधानोपदेशमाह वरंहिपूःपाणिःकुपितफणिनोवक्त्रकुहरेवरंक्षयापानोल्लसदनलकुंडेविरचितः॥वरंघासग्रंतिसयहिजठरांतर्विनिहितोनजन्यंदौर्जन्यंनदयिविपदांसद्मविकृषो ६१ वरंवीक्ष्य कुपितस्यफणिनःकुहस्यसर्पस्यवक्त्रकुहरमुखविवरेपाणिर्हस्तःक्षिप्तोनिक्षिप्तः सन्वरंश्रेयान् पुनर्धीप्तदर्भैर्जनैर्ज्वलत्तत्रग्निकुंडेझंपापातोविरचितः नतुवरंश्रेष्ठः पुनः घासस्यकुंतस्यघांतेअग्रंजठरांतः उदरमध्येक्षिप्तोवरंश्रेष्ठः तदपिविभुर्षांपंडितेनहोर्जन्यंपेशुन्यंनजन्यंनकर्तव्यमेव किंभूतंदौर्जन्यं विपदांकृतानासद्मगृहंस्थानमित्यर्थः अतः का ३१

रणात्सौजन्यमेवविधेयं ६१ पुनराह सौजन्यमेवविदधातियत्राश्रयंविश्वश्रेयसंचविनयेचजनवक्रुषंचदौर्जन्यमायुहसियत् कुमतेतदर्थयत्राश्रयादर्दौर्जन्यंपिशुनतांश्रवाहसिधरसितन्नथा ६२ वर्षिणासौजन्यमेवभजतेषपुंसांयत्राश्रयंकीर्तिसमूहंविदधातिकरोतिपुनःश्रेयसंकल्याणंविदधातिपुनर्विनयंचव्यंदिदधातिपुनर्भवकूपंसंसारकूपंमोक्षंविदधातितततोहेकुमतेकुतुयेचतत्तदर्थयत्राश्रयादर्दौर्जन्यंपिशुनतांश्रवाहसिधरसितन्नथानेथान्यक्षेत्रेदविंदावानिहिंशसिदरासिक्षयंचनेथान्यजलसिक्तासाधेजलस्यसिक्तेनसिंचनेनसाधेनिष्पादनायेश्रेत्रावंदरासि ६२ दारिद्रेपिसुजनोवरंश्रेष्ठत्याह वरंविनवंध्यतासुजननाथनाजोन्नयंमसाधुचरितेनार्जितासंपदः कुत्रचलमपिशोभनेसहजमार्यतोसुंदरंविपाकविरसानतुस्वयंश्युसंनवास्थूलताः ६३ वर्षिणासुजनभावशालीसौजन्यसहितामांचणांपुंसांविनयस्यवंध्यतानिःफलतानिर्भ्यतारिद्र्यमेववरंश्रेष्ठंश्रसाधुचरितेनार्जिताःदौर्जन्येनजयार्जिताःसंपदःश्रियोयिवरंनश्रेष्ठानश्रु

ध्यानकर्थंभूताःसंपदःअर्जिताःबलिष्टाःप्रबलाः तत्रदृष्टांतमाह।सहजंस्वाभाविकंदृ
ढत्वंदौर्बल्यमपिद्योतयेत् तुपुनः स्वयंयुसंभवाद्योफलजातास्यूलतापीनतापिनवरंन
श्रेष्ठा कथंभूताःसंत्यायतोऽनंतरकालेभाविकालेदुःखसंभवोभवेत् नकथंभूताःस्यूलता
विपाकेपरिणामेसत्येविरसाःकटुकाः दृ३ सोजन्यनाशंगुणमाह नवृतेपरदूषणेप
रगुणंवक्तुमिच्छन्वहंसंतोषंवहतेपरर्द्धिषुपराधाःक्षुभ्यंतेस्वंश्लाघांनकरोति
नोद्धतिनयंनोविस्मयमुल्लंघयन्सुकोविप्रियमकृत्यंमरचयत्येतच्चरित्रंसतां।दृ४
र्यिष्यासुजनमधक्रमः सतांसाधूनांसज्जनानांएतच्चरित्रंवेष्टितं।एतदितिकिंसज्जन ए
रदूषणंनब्रूते पुनर्वक्तुमपिनुच्छंमेपिपरगुणंअन्यगुणंस्वंवहंनिरंतरंवक्ति कथयति पु
नः परेषांऋद्धिषुसंपत्तिषुसंतोषंस्वंनमिलाषंअमत्सरंवहतेधत्तेपुनः।पराबाधासुपर
पीडासुक्षुभ्यंनोकंपतेपुनः स्वश्लाघांआत्मप्रशंसांनकरोति पुनर्नेयंन्यायंनोल्लंघति
जतिपुनरोविस्मयंगम्यतानोत्सृजतिनातिक्रमति।पुनरविहितंविहितंउक्तंवा भाषितंपि

MEMORIAL

कृमांकोधंनरचयति नकरोतिसतांएतत्चरित्रंवनीते दृ४॥१४ अथगुणिसंगंवर्णयति ध
र्मेश्लाघ्यदयोयज्ञाच्युतनयोवित्तंशमतः पुमान् काममितिप्रतिभिस्तपःशमदयासत्यैःत्र
मिधीःश्रुतं वक्त्रालोकमलोक्यमश्नन्मनाध्यानंचवांछत्यसौ यःसंगंगुणिनांविमुच्यवि
मतिःकल्याणमाकांक्षति दृ५ वर्षिणा योविमतिर्निवृद्धिंगुणिनांगुणवतांमनुष्याणांसंगं
संसर्गंविमुच्यत्यक्त्वाकल्याणश्रेयःआकांक्षतिसोविमतिपुमान्श्लाघ्यदयायोगात्; क्षमा
निर्दयःसन्धर्मंपुण्यंवांछति।पुनश्च्युतनयोगात्न्यायंत्र्यायाकृसनयज्ञः कीर्तिवां
छति पुनः शमतः शमादीसन्वित्तंधनंवांछति पुनर्निर्गतिनिः प्रहारहितः सन्का
मंकर्तुंवांछति पुनः शमेनजयन्शमेनजयन्क्षमाहीनोरहितः पुमान्तपोवांछति पुनरल्पमे
धीस्तुच्छबुद्धिर्बुद्धिरहितः सन्श्रुतंशास्त्रंपठितुंवांछति।पुनस्त्वक्चक्षुरहितः स
न्वस्त्रंनांघटपटादीनांविलोकनंदर्शनंवांछति पुनश्शमनाकुलचित्तः सन्ध्यानंवांछ
ति तथागुणवतांसंगंविनाकेनाकल्याणंन दृ५ पुनः गुणिसंगंवर्णयति हरतिकुमतिंपि

तिर

सं ७०दी०

३२

कु

त्तिमोहंकरोतिविवेकुनांवितरतिंसूतेनीतिंतनोतिविनीतत्वंप्रथयतियशोधर्मंपोष
तिदुर्गतिंजनयत्तिनेणोकिंनोचीर्णंगुणोत्तमसंगमः ६६ वर्षा॥नरणांपुंसांगुणेसुत्तमाः
गुणोत्तमा स्तेषांसंगमो [redacted] किंत्रनीष्टंवांछितंनजनयति नकरोतित्रपिनुसमस्तमि [redacted] भी
जनयति गुणोत्तमसंगमः कुमतिंवृंद्धिंरतिंदूरीकरोति [redacted]

[redacted]

[redacted] २३

[redacted]

पुन [redacted] मोहंश्रद्धानंछिनत्तिविदारयति पुनर्विवेकित्वात्
त्वविद्वत्वंकरोति पुनरतिसंतोषंवितरतिंददातिपुनः नीतिंन्यायंसूतेजनयतिपुन [redacted]

[redacted] विनयं विस्तारयति॥

[redacted]र्विनीततां तनोति पुनर्यदा: कीर्तिं प्रथयति विस्तारय
ति पुनर्धर्मं धत्ते धरति पुनर्दुर्गतिं नरकतिर्यग्गतिं रूपाव्यपोहति स्फोटयति एवंगुणोप
मसंगमः सर्वमनीहं जनयति हंहं पुनरहं लक्ष्मुं बुद्धिकलापमापदमयाकर्तुं विहर्तुं
पथि यायुंकीर्तिमसाधुतांविकिरितुंधर्मसमीहसेवितुं रोद्धुंपापविपाकुमाकलयितुंस्वर्ग
पवर्गश्रियं चेत्सचितसमीहसेगुणवतांसंगंतदंगीकुरु हंधरिय रेचित्तवेद्धिल
बुद्धिकलापंबुद्धिसमूहं लक्ष्मुंप्राप्तुंसमीहसेवांछसि तत्तदा गुणवतांगुणिनांसंगं संगंधेगी
कुरुविधेहि पुनर्यदिश्रापेदंविमेवंत्रयाकर्तुंसमीहसे पुनर्यदिपथि न्यायमार्गं विहर्तुंवि
चरितुंवांछसि पुनः कीर्तिंघापुंवांछसि पुनरसाधुतांत्रसौजन्यंविधुवितुंस्फोटयितुंसमी
हसे पुनर्यदिधर्मंपुण्यंसमासेवितुंसमीहसे पुनर्यदि पापविपाकंत्रष्टुंनकर्मरोद्धुंसम
हसे पुनः स्वर्गापवर्गश्रियंदेवलोकमोक्षलक्ष्मींश्राकलयितुंत्रनुभवितुंसमीहसेतद

गुणवतांसंगंकुरु हंधिगुणसंगमदोषमाह हिमतिमहिमांभोजेचंडानिलत्सुदृशांमुदे
हिरहनिदयतरामेकैमाजनिवचनिसमिधनिकुमत्पद्मोकंदत्वनीनिलनासुखः किमनिलषतांश्रेय
श्रेयःसन्निगुणसंगमः हंध गुणिसंगमक्रमः सन्निगुणसंगमःकिमपिश्रेयः कल्याणंत्रभिल
षेतिचेच्छतापुरुषेणकथंश्रेयः कथंत्राप्यतेणीयः कः योमहिमाणंवमहत्वमेवोभोजंकम
लंतस्मिन्हिमतिहिंवावरति तद्धि नाशकत्वात् पुनर्योनिर्गुणसंगमहृदयएवधनधान्यंपु
तापहरिरेवोदयेमेघस्तत्र चंडानिलतिग्मचंडषाडुरिवाचरति॥पुनर्दोषाएव त्रणवाद
मएवत्रारोमोवर्तंतत्र क्षिरदवद्रुजवदावरति तदुन्मूलकत्वात् पुनर्यः कुमतिरेवकुद्या
लमेवकुमानस्तं गिरिस्तत्रवज्रवदावरति तद्भेदकत्वात् पुनर्यः कुमतिरेवाग्निस्तत्रस
मिधति समिद्धंधनंइवाचरतितत्प्रदहनत्वात् पुनर्योत्र नीलिनासुत्रन्यायवल्लीषुकंदति
कंदोइवाचरति तन्मूलत्वात्॥हंहंयोनिर्गुणसंगमः श्रेयोवांछतापुरुषेणानश्रेयः
हंधत्रगिरिस्थकूपस्थकोकथा मामाप्येकोपिताप्येकोममतत्स्वयंकिणः त्रहंमुनि

निरतीतसर्वनीतोगवासिना १ गवाश्चिनानांवरः शृणोतिस्मरंश्च राजन्मुनिपुंगवानांधृतकर्मे
तद्भवतापिहर्षं संसर्गजादोषगुणाभवंति २ शमसंगक्रमः अथेंद्रियजयोपदेशमाह आत्म
नंकुपथेननिर्गमयितुंयःसकलाश्वावते कृत्स्नकृत्स्नविवेकजीवितहरौवः कृत्स्नसर्पायते यः
पुण्यद्रुमखंडखंडनविधौफूत्कुर्वतेराक्षसं इंद्रियगणं जित्वाशुसंयुन
क्तएव वृत्तिमा हेसाधोतंइंद्रियगणंपंचेंद्रियसमूहंजित्वाविनिर्जित्यशुनंयुः शुनंसंयु
क्तोभवंतंकुपथेनकुपथेनकुपथेन

तुर्यं त्रैन्यस्यतां कुर्वतु त्रैंतर्गणंगच्छतासमध्येत्रस्तुत्रवतु पुनरागमश्रमंसिद्धांतपठनं ज्या
सांत्रंगीकुरुतां पुनस्तापस्तप्यतांकरोतुपरंचेद्यदिइंद्रियव्रातंइंद्रियसमूहंजेतुंवशीकर्तुन
ऽवेति नजानाति तदासर्वंपूर्वोक्तंनष्टानंनस्मनिरर्थकांज्ञातंस्याज्जानीते कथंभूतांइंद्रिय
व्रातं श्रेयसांकल्याणानांपुंजएवनिकुंजंतस्यभंजनेमहावात्कूलसमानं ७१ पुनर्विशेष
माह धर्मध्वंसकरीणमत्यमरसावारीणामायत्पुण्यालंकमीणमत्यर्थंनिर्मितिकलापारीणमेकं
तनः सर्वज्ञीनमनात्मज्ञीनमनयासंज्ञीनमिष्टयथाकामीनंकुमतांध्वज्ञीनमजयन्त्रैलो
क्यमेकमनाकु ७२ इंद्रियचक्रंमः व्याख्या अज्ञानंइंद्रियाणांर्जघसमूहंत्रजयन्त्रव
शीकुर्वन्जनः अत्रैकमनाकत्रकर्णेणानाकुलोभवति कथंभूतंत्रैलोक्यं धर्मध्वंसकरीणं।
मुख्यःपुनः अत्यमरसुज्ञानसन्नावारीणं। अत्रछावर्कपुनः कथंभूतंत्रापदांकष्टानां
प्रथमांविस्तारेणअलंकु।कर्मरूपमंतं पुनः किंत्रशर्मणांत्रकल्याणानांछः खानां।
निर्मितीनिर्माणेकरणेकलांपारीणांस्वतुरः नंकिएकांतेनिश्चयेनसर्वज्ञीनः सर्वज्ञनरु ३६

कस्तं पुनः किंमत्रात्मनिहितोव्यनात्मनीनस्तंत्रात्मनोनिहितंत्रात्महितं पुनः किं
त्रनवेत्रन्यायऽत्यंतीनोत्रत्यंतंगामी तंपुनः किंऽहेऽहवस्तनियथाकामंविछंयावर्त्ति
ते इतियथाकामीनस्तं पुनः किंपुनः किंकुमतेकुत्सितमतेध्वंसीनः योथसंऽहंइं
इंद्रियसमूहंत्रचंलसन्त्रैकमनाएवभवति यतः कुरंगमातंगपतंगभृंगीमीनहता
पंचनिरेवपंचएकः प्रमादीसकथंनवध्येत्यः सेवीपंचनिरेवपंच १ एतत्समस्तंमेऽजनि
एव यथलक्ष्मीस्त्रावमाह निमंगकमितिनिम्नगेवनिम्नएनिश्चेवविलंबते चेतन्यंमहिरेवपुण्य
ति मदंभूमेवधर्मेधनां वापःवंचपलेस्वंचनिदत्त्यालेवत्तस्तांभयपुण्यासंकुलरांगने
चकमलास्वैरंएरिचाम्रति ७३ पुनः कमलास्त्रीः निम्नंनीचंगच्छति केवलंनिम्न
इवनदीव यथानदीनीचंगच्छति पुनः अतिशयेनचेतन्यंज्ञानंविछंतेविनाशय
ति केवलंनिशेव यथानिशात्रचेतन्यंकरोति पुमंसंस्त्रीमदंत्रहंकारंपुण्यतिपुण्य
ति केवलंहिरेव सुरेव यथामदिरामदंउन्मत्तंकरोति पुनः कमलात्रंधनांदत्त्वं

धत्वं करोति केव धूम्रिव धूमसमह इव यथा धूमोऽप्यंधं करोति पुनः लक्ष्मीस्त्याप त्यंत्व
वति न जहाति केव चपलाऽइव विद्युदिव पुनः कमलात् लक्ष्मीउल्लासं नयति लक्ष्मीवांछा
वर्द्धयति केव दवज्वालाऽइव यथा दवज्वालातृषां वर्द्धयति पुनः कमलास्वैरं स्वेच्छ
याऽपरिभ्रमति पुरिभ्रमति केव कुलटांगनाऽइव यथा भ्रमसतीस्त्रीऽइव यथा भ्रमसतीस्त्री स्वे
छया भ्रमति सत्पुरुष इव ॥७३॥ धनस्य दोषानाह दयिताः स्पृहयंति नस्करागणा मुह्यंति न
मीलुजोरुह्यंति छलमाकलय्य कृतनुकूलमस्मीकरोति करणात् स्रंसनः स्रावयति हिंसो
विनिहितंयकाहरंतेहवाल्लोकिनास्तनयंति निधनं धिग्रवक्रधीमंथनं ७४ वरिवा
धमंद्रव्यधिरस्त्रस्कधिक्कृतिर्नस्तन निंद्यो किंनृतंवक्रधीनत्व ऊर्वहवऽछंति
कथंदायाहारीविणः स्पृहयंतिगृहीतुंवांछति पुमस्तस्करागणाश्चोरसमूहामुष्णं
तिचोरयंति पुनर्भीलुजोरज्ञानः कुलंआकलयतिषंदयागच्छंति कृतनुकूवन्दिः
करणाद्दिगो नभस्मीकरोतिज्वालाविस्तारहीकरोति पुनः स्रंसनः पानीयं स्रावयति

MEMORIAL

पुनर्यद्धनं क्षितौभूमौविदितं स्यापितं सन्नयक्षावंतरक्षावेत्कारेणहरंतिस्रयहरंति
पुनर्दुर्वृत्ताः कुराचारास्तनयाः पुत्राः मिधनंविनाशंनयंतिप्रापयंतिरानंचक्रधीनं धिग्रस्त
७४ धनमोहोत्पादकत्वमाह नीचस्यापिचिरंवहुनिरत्ययंस्यायांतिनीचैर्वीतिं स्रोत्रोरप्यगुणा
त्मनोपिविदधत्युच्चैर्गुणोत्कीर्तनं निर्वेदं निर्दयंतिकिंचिदकृतज्ञस्यापिसेवाक्रमे कार्ष
किंमनसिन्यस्तोपिमनुजाः कुर्वंतिविमार्थिनः ७५ वीक्षामानमन्विनोमानवंतोदक्षाश्च
पिमनुष्यावित्तार्थिनोयाचार्थिनः संतः किंकष्टंनकुर्वंतिप्रायत्नीचस्यापिनरस्यापिन
रस्यागेचिरंकालंसंयावत्चाटुवचनानिस्वयंतिजल्पंतीति पुनः नीचैरैः समंन
तिस्रायांतियुमाणोकुर्वंति पुनः स्रोत्रोरपिश्रवणा त्मनोपिनिगुणस्यापि उच्चैरतिशये
नगुणोत्कीर्तनंगुणवर्णनंविदधति पुनः श्रुतज्ञानवतोः सेवाक्रमेसेवाकरणेकि
त्तोकापिनिर्वेदंखेदंनविदंतिनजानंतिविमांछकासंतः ७५ उपमामेनश्लोकेन
पमाह लक्ष्मीः सर्पतिनीचमर्णवपयःसंगादिवांभोनिधी संसर्गादिवकेटकाकुलपदा

पमाद् का पिधत्ते रात्रौ चैतन्यं विषसंनिधेरिवनरणमुक्ता सयत्संजसा धर्मस्थाननियोजने
नरुणनिर्गोद्यंतदस्याः फलं ७६ लक्ष्मीस्वभावक्रमः लक्ष्मीः नीचंसर्पतिनीचंजनंघतिय
ति कस्माज्जनयेकृतेश्रणीवणयः संगात्समुद्भवसंगान्नीचगामिनीश्रमृतपुत्र
क्ष्मीः क्वापिपदंस्थानंनधत्तेनस्थापयति कीदृशा श्रनोजिनीसंसर्गात् कमलिनीसंयोग
दिव कंटकाकुलपदा कंटकेर्व्याप्त चरणोवपुनर्लक्ष्मीर्नरणंपुंसांचैतन्यं ज्ञानंश्रंजसा
वेगेनमुक्ता सयतिगमयति कस्मात् विषसंनिधेर्विषमीवादिव लक्ष्मीः विषस्यरसम
धस्थानत्वात् तस्मात्कारणात्गुणिनिर्जनैर्धर्मस्थाननियोजनेनव्ययकरणेनास्याल
क्ष्म्याः फलंश्रीद्युसफलाकर्तव्यावत्यर्थः २७॥७५ इतिलक्ष्मीक्रमः चारित्रं चिनुते
तनोति विनयंज्ञानंनयस्फुन्नतिं पुष्णातियशोमंत्रपःपवलयत्युल्लासयत्यागमं पुण्यं
कंदलयत्युपघंदलयत्यिच्छार्मदादिक्रमान्निर्वाणश्रियमातनोतिनिहितं यात्रेपवित्रेधन
७७ दात्र्या पवित्रंन्यायोपार्जितंधनंवितंयात्रेनिहितंदत्तंसैव चारित्रं संयमं चिनुतेपुष्टं ३८

यति विनयंविनयगुणंधिनोतिधीगुणयति पुनर्ज्ञानंश्रुतादिउन्नतिंनयतिविधापयतिपुनः
पशमंउपशमंपुष्णातियोषयतिपुनस्तपोमासक्षमणादिपवलयतियारणादियोगादु
ल्लासयति पुनरागमंसिद्धांतयोगादिउल्लासयति पवलंकरोति पुनसत्कर्मवनंकंदल
यतिकंदलमुत्कंकरोति ७७ दात्रिघ्नं पुनः श्रघंपापंदलयतिखंडयति पुनः स्वर्गंदत्ति
क्रमात्तत्रसुक्रमेणनिर्वाणश्रियंमोक्षलक्ष्मीन्नतनोतिदत्तेत्पर्यः सुपात्रेदत्तंधनंगतानि
वस्तूनिकरोति ७८ दात्रिघ्नंनतमीक्षतेनजजतिदोषोगयमालंघतेनाकीर्तिर्विषणश्नो
ऽनिलषतेनव्याधिरास्कंदतिदैन्यंनाद्रियतेदुर्नीतिर्मरःक्लिश्नातिनैवापदःपात्रेयोवित्त
रत्यनर्थदलनंदानंनिदानंश्रियां ७८ वर्त्म्या वः पुमान्पात्रिसुपात्रेदानंवितरतिप्रयत्न
तितंपुरुषंदात्रिघ्नईक्षतेनपश्यति पुनस्तंदोषोमंदुर्भगत्वंनजजतेनसेवते पुनः श्रक्ष
तिरिथ्यास्तंनालंबतेनाश्रयति पुनस्तंयशोनवःपरिभवंनाश्लिषतिनवांछति पुनर्यो
धिर्मीद्यंतेनास्कंदतिनद्वेषयतिपुनर्दैन्यंदीनतानाद्रियतेनाश्रयतिपुनर्दरोनयंतंनउ

नोतिनयीडयतिपुनः आयदोव्यसनानिकष्टानितंनक्लिष्नंतिनयीडयंति यःपात्रेदानं
ददातिकिंचूतंहामंत्रनर्थानंजयदवानंदलमंछेदकं पुनः किंचूतंश्रियांसंपदांनिदानंकारणं
७८ दानगुणोनाद लक्ष्मीःकामयतेमतिर्मुंगयतेकीर्तिस्तमालिंगति प्रीतिश्चुंबतिसर्वतेनगा ५
वैतानीरोगतालिंगति॥श्रेयःसंहरतिस्मुपेतिसरणंस्वर्गोपभोगास्थिति मुक्तिर्वांछतियःपय
च्छतिपुमान्सुपात्रार्थमर्थंनिजं ७९ वर्षिणा यःपुमान्पुण्यार्थंश्रेयोऽर्थंनिजंस्वार्थंस्वकीयं ध
नंपयच्छतिददाति तंपुरुषंलक्ष्मीः कमलाकामयतेवाछयति पुनर्मतिर्बुद्धिस्तमालिंगयतेन्त्र
वेषतिपुनः कीर्तिस्तंत्रालोकतेपश्यति पुनरेमंदस्तंचुंबतिस्निह्यति पुनः स्वर्गतासौ
भाग्यंसेवतेभजति नीरोगतान्त्रारोगंपुत्रंत्रालिंगति॥पुनः श्रेयःसंहतिःकल्याणपरंपरात्र
स्मुपेतिसंमुखमायाति पुनः स्वर्गेभोगास्थितिर्देवस्यपदंतिस्तं सरणंतेवरयति पुनर्मु
क्तिर्मोक्षस्तंवांछति यःपुण्यार्थंनिजंस्वार्थंपयच्छति ७९ नवोढ्याद्य नस्यासन्नारतिरनु
त्तरीकीर्तिरुत्कंठितात्रीःस्निग्धाबुद्धिः परिचयपरावक्रवर्तित्वंऋद्धिःपाणौघात्रि ३१५

३८

द्विवकमलाकामुकीमुक्तिसंपत्सप्तक्षेत्र्यांविपतिविपुलंवित्तवीजंनिजंयः ८० इतिदानचक्रमः
वर्षिणा॥यःपुमान्निजंस्वकीयंविपुलंप्रचुरंवित्तमेववीजंसप्तक्षेत्र्यांजिनभुवन १ बिंब २ पु
स्तक ३ चतुर्विधिसंघरूपक्षे ७ क्ष्यायांवपतिसस्यपुरुषस्यरतिःसमाधिरासन्नासन्नीपव
र्तिनीस्यात्तथा तस्यकीर्तिरनुचरीसेविकास्यात्तथातस्यश्रीःसंपत्धनधान्यहिरण्यरू
पाऽकंठिताभिलषणीयास्यात्तथातस्यबुद्धिरोत्पत्तिकाद्यास्तिस्रोदेवतीस्यात्तथा
तस्यचक्रवर्तित्वऋद्धिःसार्वभौमविभूतिः पस्विपयपरास्वपरिचिंतास्यात्तथात्रिदि
वस्यस्वर्गस्यकमलाश्रीःपाणौहस्तेघात्तास्यात्तथामुक्तिसंपत्सिद्धिरमाकामुकीसाभि
लाषास्यात् यःसप्तक्षेत्र्यांनिजंवित्तंवीजंवपति ८० इतिदानचक्रमः ९८ अत्रधान्यशालि
गोधूमचंदनवालासागरवंशकथा १ अथतपउपदेशद्वारमाह यस्यूर्जितंकर्मशैलकुलि
शंप्रत्यूहदावानलज्वालाजालजलंप्रचुरंकरणग्रामहिमंत्रक्षैर्यस्यस्पृहतमःस
मूहदिवसंपत्तिलक्ष्मीलतामूलंतपोविधेयमाविधितपः कुर्वीतवीतस्पृहः ८१ वर्षिणा

वीतरागतास्यदावांछायस्यसवीतस्पृहः सन्वांछानिदानादिरहितःसन् नहिविधंतपंकुर्वीतमु
यत्नतक्षिप्यत्नपंपूर्वनिर्वेऽर्जितोनियोनिकर्मीणिनार्जयेत्लोलःपर्वतान्तेसुकुलिंगवज्रेतष
छेदकत्वात्पुनर्यत्नतयः कोमणवदाग्नलांदावाग्निस्तस्यज्वालानांजालःसमूहस्तत्रजंत
नहिनाशकत्वात्पुनर्मन्नपः नगेंद्रादरुणेयःकरणानांइंद्रियाणांगणःसमूहःसणवहि
सर्पस्तस्यमंत्राक्षरं सर्पमंत्रस्यबीजंपुनर्यत्नतयः पत्यूहाणविघ्नाएवतमसोंधकारस्यसमूह
स्तत्रदिवादिसंतन्नाशकत्वात् पुनर्यत्नतोलब्धिर्लब्धीर्लब्धिसंपदेवलतावल्लीतस्यामूल
छत्पादनकंदनहिविधंनामात्रकारंतपः कुर्वीताप्यत्नयत्नभावमाह यस्माद्विघ्नपरंपराविघट
नेदासंसुराःकुर्वंतिकामःज्ञानंतिदामतीन्द्रियगुणःकल्याणमुत्सर्पतिउन्मीलंतिमहर्द्धि
यः कुलयतिश्रेयंचयः कर्मणांस्वाधीनंत्रिदिवंशिवंचनावतिश्लाघ्यंतपस्तन्नकिं ०२ व
रमा ततयःकिंश्लाघ्यंनयज्ञास्पंनत्रपितुश्लाघ्यमेवनकिंयस्मात्तपसोविघ्नपरंपराक
टसेणिविघटते विलयंयांतिपुनः सुराःदेवादासंदासत्वंकुर्वंति पुनर्यस्माल्कामंज्ञानम् ४०

तिज्ञयज्ञानंयाति पुनः इंद्रियगणःपंचेंद्रियसमूहोदासतांनिदमंघाघ्रोतिपुनर्यत्तपसःक
ल्याणंश्रेयःउत्सर्पतिप्रसरतिपुनर्यस्मान्महर्द्धयःसप्तर्द्धयोनिकसंपदः उन्मीलंतिवि
कसंति पुनर्यस्मात्कर्मणांज्ञानावरणीयादीनांक्षयः समूहोध्वंसनासंकलयतिप्रयति
पुनर्यस्मात्तपसःत्रिदिवंस्वर्गःवयुनः शिवंमोक्षः स्वाधीनंस्वायत्तंस्यात्ततपः किंश्लाघ्यं
नस्यात्तत्रपितुश्लाघ्यमेव ०२ पुनस्तत्कांतारंनवयेतरोज्वलचितुंदीप्तवाग्निंविना दा
वाग्निंनयथापरःज्ञानंचेतुंशक्तोविनौषधंनिधातःपवनंविनानिरसितुंनान्योयथौ
धरं कर्मौघंतपसाविनाकिमपरोहंतुंसमर्थतया ०३ अपिचसा यथाकांतारंवनंज्वलचितुंदी
वाग्निंविनाऽन्तरेणोद्दीप्तोनपुनर्यथादाग्निंज्ञमयितुंविधापयितुंत्रैनौषधंमेघंविनाऽ
परःशक्तोनसमर्थोनपुनर्यथात्रैनौषधंमेघंनिसितुंदूरीकर्तुंपवनंविनाऽन्योनिघातिं
ननिपुणः तथैवकर्मौघंकर्मसमूहंहंतुंछेत्तुंतपसाविनान्यःकिंसमर्थोत्रापितुनकिमपि
किंतुतपएवकर्मौघंहंतुंसमर्थः ०३ संतोषस्तूत्तमूलः यज्ञमपरिकरःस्कंधवंधस्य

पंचः पंचाक्षीरोधद्यावृक्षाः स्युरत्नयदलः शीलसंपत्यवालः अक्षतः पूरश्रीकादिपुलंब
लेश्यर्यसौंदर्यभोगः स्वर्गादिप्राप्तिपुष्पः शिवपदफलदः स्यात्तपःपादपोयं ८४ वर्णिका त
पंचक्रमः अयंतपएवपादपोवृक्षः शिवसुखैकफलदः स्यात् शिवसुखैकफलं निर्दहंती
ति शिवप्रोक्तफलदातास्यात् किंतत्तपःपादपः संतोषमूलोत्यागएवस्थूलंपुष्टंमूलं
यस्यसः पुनः किंयत्नमःक्षमाएवपरिकरः परिवारोयस्यसः पुनः किंस्कंधोब्रह्मचारांग
दिव्रततस्कंधस्तेषांबंधोस्वनाएवपत्रं चोविस्तारोयस्यसः पुनः किंपंचाभोत्रक्षाणं
इंद्रियाणांसमाहारः पंचाक्षीयंचाक्षरिधएवशाखाःयस्यसः पुनः किंस्फुरन्नदेहीप्रम
नंत्रमयंत्रनयदानमेवदलंयस्यसंत्रश्चवा स्फुटानिष्कलानिविनयरूपाणिदलानि
यस्यसः पुनः किंशीलसंपदेवत्वक्षव्रततिमेवप्रवालानवयत्नवायस्यसः पुनः किंभ्र
द्यारुचिःसेकांभःपानीयंतत्सापूरस्तेनसेकःसिंचनंतत्स्यात्विपुलानिविस्तीर्णानिकु
लंवलेश्यर्यहिसौंदर्यादयएवभोगोयस्यसंत्रश्चवाविपुलकुलंवलेश्यर्यादिएवविस्तारो

कुल रत्न ४१

स्यभोगोयस्यसः पुनः किंस्वर्गादिनांदेवलोकग्रैवेयकाऽनुत्तरविमानानांप्राप्तिएवपुष्प
णंयस्यसंऽहोऽयंतत्पएवपादपोवृक्षः सिद्धिवधूसंभवफलंददाति ८४ अत्रवसुदेवह
रिकेसीबलकृष्णाऽनितपंप्रक्रमः।१०। नोपदेशमाह नीरोगेनरुणीकटाक्षनिभवत्या
गव्ययेनचभोगेवाकष्टमिवोपरोधरणमिवांभोजन्मनामनिर्विघ्नवर्षमिवोद्भूतिं तत्
लेदानार्हदर्चातपः स्वाध्यायाध्ययनादिनिष्फलमनुष्ठानंविनाभावनां ८५ वर्जिया
भावनांत्रभावनांविनाहार्हदर्चातपः स्वाध्यायाध्ययनादिसर्वंत्रज्ञानंक्रियाक
रणंनिष्फलंस्यात्।ज्ञानंप्रमितिं अर्हदर्चादिवपूजातपश्चस्वाध्यायश्चतेत्रयोदयस्यतत्
दानपूजातपःसिद्धांतपठनादिकंभावंविनानिष्फलंकिमिवनीरोगेपुरुषेनरुणीकटा
क्षविक्षेपणमिवयथानीरोगेनरेतरुणीकटाक्षानिष्फलापुनः किमिवत्यागव्ययेनच
भोगोनरहितेरुपणेस्वामिनिसेवाकष्टमिवयथाऽदातरिस्वामिनिसेवाकष्टंनिष्फलं
पुनः किमिवअत्रभवनिपाषाणेभाजनमांजनयरोपणंवर्षणंइव यथापाषाणेपरिक

मलवापनंनिष्फलं पुनः किमिवनुषरकृतिलेउषरभूमौविप्रकृष्टवर्षमिवस्यान्नोवं विनासर्व
क्रियानिष्फला ८५ सर्वद्वीपसमुद्रेषुएणमीप्सतिदयांधिस्त्यक्तुमिच्छतिक्रोधंविच्छत्तिद्रोन
शीलतपसांसाफल्यमादित्सति कल्याणोपचयंविकीर्षतिभवांभोधेस्तटंलिप्सते मुक्ति
स्त्रीपरिरिप्सतेयदिजनस्तद्भावयेद्भावनां ८६ वरिवा [redacted]
यदिजनोलोकःसर्ववस्तुजीर्णतिक्ष्णदुरुच्छति पुनर्यदिजनः पुण्यंधर्मेक्षुत्तिवांछतिपु
नर्यदिजनोदयांरक्षयांधित्सतिधर्तुमिच्छति पुनर्यदिस्त्रक्षंपापंमित्सति मानुच्छेत्तुमिच्छ
तिपुनर्यदिक्रोधंरोषंक्षमित्सतिखंडितुमिच्छति पुनर्यदिजनंदानशीलतपसांसाफल्यंस
फलत्वंआदित्सति ग्रहीतुमिच्छति पुनर्यदिकल्याणोपचयंकुशलवृद्धिंविकीर्षतिवि
स्तृतुमिच्छति यदिभवांभोधेःसंसारसमुद्रस्यतटंपारंलिप्सतेलब्धुमिच्छति पुनर्मुक्तिस्त्री
सिद्धिरमणीपरिरिप्सतेआलिंगितुमिच्छति जनस्तदाभावनांशुभांभावयेत्कुर्यादि
त्यर्थः ८६ पुनर्विशेषमाह विवेकजलसारणीप्रद्यम्नसंजीवनी भवार्णवमहात

MEMORIAL

रीमदर्हद्वचनेषुसक्तो॥ वल्गत्कुरंगवरगुरुकषायशैलाक्षरेषु विसृजपद्यवेसरीनजत
भावनांकिंपरैः ८७ अथवा नोचेन्नभावनांशुभपरिणामरूपांभजतसेवध्वंपरैर्नैः क
ष्टानुष्ठानैःशुभभावरहितैःकिंनकिंविदित्यर्थः कथंभूतांभावनांविवेकरूपाकृत्व
विचारणैवजलसारणीःकुर्वतीपुनः प्रद्युम्नसंज्ञामणिंशुभपरिणामसुधैर्यसंजीवनी
जीवनकरीं पुनः किंभवएवसंसारएवभवार्णवःसमुद्रस्तत्रमहाभावं पुनः किंगु
णगरिष्ठंअतुलकषायरूपशैलाःयत्रेतःतत्रत्रसनिबद्धं पुनः किंविमुक्तेःसिद्धेःपंथास
त्रवेसरीनद्भारवहकांतसार्थभावनामेवकुर्वंतु ८७ पुनराह यदि वित्तंजिनवचन
मभ्यस्तमखिलेक्रियाकांडंवडरवितमवेनोसुष्ठुमसकृत तपस्तीव्रंचरणमविचीर्णं
विस्तरं नचेच्चित्तेभावस्तुषवपनवत्सर्वमफलं ८८ अथभावनाप्रक्रमः वरिवा॥ धनंप्रचु
रंवित्तंधनंपात्रेन्यस्तंपुनरखिलंसमस्तंजिनवचनंजिनागमरूपंत्रिजगत्संतपवित्तं पुन
श्चंडंनीमंक्रियाकांडंनोचाद्विरचितंकृतं पुनरवनोभूमौन्यस्तकरेवारंसुसंजयनंस

तं पुनस्तीव्रंडःकरंतयस्तप्तंतयःकृतं पुनश्चरणंचास्त्रंविरंतनंबकाकांक्षीणंसिक्तंया
लिनंपरंवेद्यदिचित्तिगावोन शुभभावनानास्ति तदाकेनस्यु षमबनवत्सर्वंपूर्वोक्तंवि
फलंस्यात् ८८ अत्रप्रसंदेवीनरथपत्र्यसंवंडराजर्षीणांकथा ऽतिभावनोपक्रमः १०
अथवैराग्यमाह यदशुभरजःपाथोदहृद्धिरदांकुरं कुज्ञानकुसुमोद्यानंमाद्य
न्मनःकपिशृंखला विरतिरमणीलीलावेश्मस्मरज्वरभेषजं शिवपथरथस्तद्वैराग्यं
विमृश्यनवानवः ८९ वर्षाणां नोमुनेतद्वैराग्यंविमृश्यचित्तयित्वाभवः संसारस्तहितो
नवातकिं यद्वैराग्यंत्रशुभपापमेवरजोधूलिस्तत्रपाथोजलंतदुपशमकत्वात् पुमः
दृप्तोनिर्दलियाल्पेवद्विरदराजस्तेषांत्रंकुज्ञानिवांकुज्ञावलंकरं पुनः किंकुज्ञानमेवकु
सुमानितेषांउद्यानंपुष्पारामं पुनर्यत्तद्वैराग्यंमाद्यन्मनोमत्तायोमनः कपिः वानरस्तस्य
शृंखलानिगडोबंधनं पुनर्यत्तद्विरतिरमणी स्त्रीलाविश्रांतिवेश्मरतिरेवस्त्रीतस्याः क्री
डागृहं पुनर्यत्तत्स्मरएवज्वरस्तस्यौषधंकामज्वरौषधं पुनः यत्तच्छिवपथरथः ४३

मोक्षमार्गेरथसमोनः तद्वैराग्यंविमृश्यविचार्यात्रभवः संसारभवरहितोभव। ८९ पुनस्त
द्वंडानिलंस्फुरितमंचयंदवार्विद्धिरुद्भजंतिमिरमंशुमर्कविंवंवज्रंमहीध्रं
वदंनयतेयथांतंवैराग्यमेवामथिकमतिधासमग्रं ९० वर्षाणां यथाचंडानिलःप्रचं
डवायुःस्फुरितंस्फूर्जितंत्रद्रुचयंमेघघटात्रंतंविनाशंनयतेघातयति पुनर्यथाहिवि
दीर्णाग्निर्दृक्समूहंत्रंतंघातयति पुनर्यथात्रर्कविंवंसूर्यविंवंतिमिरसमूहं [illegible] मंडल
कारसमूहंत्रंतंनयते पुनर्यथा वज्रंइंद्रायुधंमहीनिवहंपर्वतसमूहंत्रंतंविनाश ध्र
नयतिघातयतितथैवएकमथिवैराग्यमेवसमग्रंकर्मत्रंतंनयतिघातयति एवंनमस्यादेवानांवर
णवरिवस्याश्चभगुरोस्तयस्यानिःसीमत्रंभपदमुपास्याएणवतां निषद्यारूपेस्यात्करण
दमविद्याचशिवदाविरागःक्रूरंकर्मपुणेनिपुणोंतःस्फुरतिचेत् ९१ वर्षाणां चेद्यदित्रं
तश्चित्तेविरागोवैराग्यमेवस्फुरतिवर्तते तदादेवानांनमस्यानमस्करणंशिवदामोक्षपदवि
नीस्यात् पुनः शुभगुरोश्चरणावरिवस्यावरणयोः सेवातदाशिवदास्यात् पुनरत्यंतश्च

मपदं ईदृशीतपस्यातपस्तदेवशिवदास्यात् पुनः गुणवतांज्ञानादिगुणयुक्तानांउ
पास्यसेवापितदेवशिवदास्यात् पुनरर्णवनेनिषद्यास्थितिस्तदेवशिवदास्यात् पुनः
करणदमविद्याइंद्रियदमनविधिरपितदेवशिवदास्यात् यदिश्रेतर्मध्येवैराग्यंनभवति
कुर्यंमृतोविरागः क्रूरागकृपणोवियुगः क्रूरंघोरंयदागोऽपराधस्तस्यकृपणःकृपक
णोनिर्गुणश्चतुरः एवं विरक्तिकरणमाह नागान्कृत्वाभुजंग नागविषमानराज्यंरजः
सन्निभंबंधनबंधनिबंधनानिविषयरागंविषान्नोपमं मृतिमृतिसहोदरान्तृणतुल्यांस्त्र
णंहित्वात्यजनतेषांकिमनाविलोविलपतेमुक्तिंविरक्तःपुमान् एवं वैराग्यक्रमःकथि
तःवैरक्तोवैराग्ययुक्तःपुमान्मुक्तिंविलपतेसिद्धिंसाधयति किंकृत्वा नागान्राज्ञातीन्कृ
त्वासोभुजंगःसर्पस्तस्यनागशरीरंतत्विषमानविदित्वाज्ञात्वा तेषुत्रसंत्यक्त्व
त्वानिर्बंधंत्यजन् पुमः राज्यंत्राधिपत्यंरजःसन्निभंधूलिसदृशंमत्वात्यजन् पुनर्बंधु
नस्वजनान्कर्मबंधस्यनिबंधनानिकारणानिमत्वाविषयरागंविषयसमूहंविषान्नोप ४४

कथंभूतः विरक्तःपु

मंविषमिश्रितान्नसमंमत्वा पुनर्मृतिं इंद्रियंमृतिसहोदरंमत्वाजिनेंद्रकासदृशींम
त्वा पुनः [redacted]

[redacted]

मान् श्रमाकुलः रागद्वेषाकुलः एवं [redacted]
क्रमः २१ अथसामान्यपदत्रयमाह जिनेंद्रपूजागुरुपर्युपासिः सत्वानुकंपालक्ष
पात्रदानं गुणानुरागः श्रुतिरागमस्यनृजन्मतरुफलान्यमूनि ९३ वृत्वा नृज-
न्मतरुफलानि एतेकृत्वामनुष्यजन्मसफलंभवतिश्रमूनि
कानित्रयमेतावज्जिनेंद्रपूजा श्रीवीतरागस्यपूजाकार्या पुनः गुरुणांपर्युपासिः

सिंहचंद्री ४५

सेवा पुनः सत्वानांजीवानांमोक्षानुकंपयादयाकार्या॥पुनः स्तनपात्रेदानं पुनः गुणे
क्षुत्रनुरागः गुणग्रहणंकार्यं पुनरागमस्यसिद्धांतस्यश्रुतिः श्रवणंकार्यएतिः कृ
त्वामनुष्यजन्मसफलंस्यात् ९३ त्रिसंध्यंदेवार्चाविस्वयंचयंपापयंत्रः स्त्रियः पु
त्रेदानंजनयनयमार्गनियमेनः स्मरक्रोधाद्यारीनुदलयंकलयंघाणिषुदयं जिनोक्त
सिद्धांतंश्रृणुहृणुजवान्मुक्तिकमलं ९४ वीरंवा त्रिसंध्यंदेवार्चात्रिकालेयं नातेम
ध्यान्हेसायंचदेवार्चावीतरागपूजांविस्वयंकुरु पुनः यत्नः कीर्तिवयं वृद्धिप्राप्य
स्त्रियोलक्ष्मीः पात्रेसुपात्रेवापैजनयक्ष पुनर्मेमस्थितंमयमार्गन्यायमार्गंयेतिनय
पुनः स्मरक्रोधाद्यारीन्कोमक्रोधमानमायालोभाद्यान्मरीनशत्रून्दलयंखंडय पु
नः पाणिषुजीवेषुदयांकलयकुरु पुनर्जिनोक्तंग्रहंत्वेणीतंसिद्धांतंसज्जंश्रृणुएतोनि
रुत्वाजवात्वेगात्मुक्तिकमलंशिवश्रियंवृणुवरय ९४ कृत्वाहत्पदपूजनंपंजि
नंनत्वाविदित्वागमं हित्वासंगमधर्मकर्मवधियंपात्रेषुदत्वाधनं गत्वापर्वसुमंत्रम

रवं
ति
४५

रवं

रवं

जुषंजित्वांतरिपुंजं स्मृत्वापंचनमस्क्रियांकुरुकरक्रोडस्थमिष्टं सुखं ९५ वीरंवा नो।
याऽहंतामिरुत्वाऽहंवोलिंतंसुखकरक्रोडस्थंहस्तोसंगगतंकुरुकरप्राप्यंकुरु किंकृत्व
न्नर्हत्पदपूजनंवीतरागचरणपूजांकृत्वापुनर्यतिजनंसाधुजनंनत्वामैसूनरागमंसिद्धां
तंविदित्वा पुनः अधर्मकर्महृधियोपाषाणकुबुद्धीनांसंगंसूर्गत्वाका[redacted] पुनः पात्रे
षुनिजेधनंदत्वा पुनः उत्तमक्रमंजुषंउत्तममोक्षसेवनोपेक्षीमार्गंयतिंगत्वात्र
मुश्रियंअंतरंगारिषड्वर्गंग्रहंअंतरंवैरिसमूहंजित्वा पुनः पंचनम
स्क्रियांनमस्कारमंत्रंस्मृत्वाधात्वाऽहंसंसुखकरप्राप्यंकुरु ९५ यसरतियथाकीर्तिर्दिशु
कृपाकरसोदरोऽनुदयजननीयातिस्फीतियशगुणसंततिः कलयतियथाहृद्धि
मेकुकर्मदलिकुमः कुशलसुकर्मन्यायोकार्यंतथाथिवर्तनंएहवीरंवा न्यायेन्या
योपयन्नेषथिमार्गेतथाप्रवर्तनंकार्यंतथाप्रवर्तिः कार्यायथाचतुर्वृद्धिकुकृपाकर
सोदरा चंद्रकिरणवदुज्ज्वलाकीर्तिः स्फुरतिविस्तरति पुनर्यथात्रमुदयजननीउद

यकारकागुणसंततिः गुणश्रेणिः स्फालिंयानिविस्तारं व्रजति पुनर्यथाकुकर्महतो पापहननेक्रमः समर्थोधर्मविघ्निकलयनिरुद्धिपाशेतितथान्यायेपथिन्यायमार्गेवर्तनंकार्यकथंनृतिन्यायेपथिकुञ्जेलेश्रुतपुरुषैः श्रुतज्ञोछद्मस्थः सुधैनलभ्यस्तस्मिन्न एव करेश्लाघ्यस्त्यागः शिरसिगुरुपादप्रणमनं मुधैसत्यावाणीश्रुतमधिगतंचश्रवणयोः कृतिस्वहस्तानिर्बुद्धियेनुजयेः पौरुषमहो विनापिश्रुर्यणपङ्क्तिमहतांमंडनमिदं एवं वक्षस्थित्रैलोक्याश्रयेपङ्क्तिमहतांस्वर्विनानमानांपुंसांएश्वर्यणसाम्राज्येनविनापिइदंमंडनंन्नस्तिइदमितिकिं करेहस्तेत्यशोदानंश्लाघ्योमहर्नकंकणादि पुनः शिरसिमुस्तणंपादप्रोक्षणयोः प्रणमनंनमस्कारकरणंमंडनंनमुकुटतिलकादीनि मुधैसत्यावाण्येवमंडनंनतांबूलादिः श्रवणयोः कर्णयोरधिगतंयविनश्रुतंशास्त्रमेवमंडनंनकुंडलादिः करेदक्षदयेसच्छास्त्रनिर्मलावृत्तिर्मणिरः एवमंडनंनहारमालादिः भुजदोर्कीर्तिर्जयिजयनसीलंयोरुपराक्रमं धर्मविघ्नेयबलंतद्देवमंडनं नकियूरादि महत्पूजासाधनंविनापाहमेवमंडनं एव ४६

नवारण्यंमुक्तायदिजिगमिषुर्मुक्तिनगरी नदोनीमाकर्षीर्विषयविवशेषुवसतिं यतश्छायाघेषांपथ्यतिमहामोहमविरादयंजंतुर्यस्मात्पदमपिनगंतुंचनवति एव नोश्रद्धेयदिनवारएपंसारस्पंश्रद्दधीमुक्तोत्पस्कायदिमुक्तेर्नगरी सिद्धिपुरीचतिजिगमिषुरसिगंतुकामोसितदोनीविषयारण्यवसतिषुवसतिंनिवासंमाकार्षीर्मा व्यथाः कुरुतोयः यतोयस्मात्कारणात्एषांविषयविषवृक्षाणांछायाँमहामोहंमहतीमूर्छांजनयति यस्मान्महामोहाद्यंजंतुः प्राणीत्रिरेकेगान्पदमपिगंतुंएकंपादमपिचलितुंनशक्नोतिकिंतुस्थावरत्वंप्राप्नोति एव सोमप्रजाचार्यमजानयन्नुपंसांनमः पंकजपाकरोतितदथमुखिन्नुपदेशलिंसेनिशम्यमाज्ञेनिशमेतिनाशं एवंवदित्वा सोमप्रभाचंद्रकांतिश्चपुनः त्रयमिनासूर्यप्रभाप्रपुंसांयत्तमपंकंत्वंधकारकर्दमंनन्त्रपाकरोतिनदूरीकरोति तदथिनाहयमथिनमः पंकंत्रज्ञानपापंत्रमुखिन्नउपदेशलेशेनिशम्यमाज्ञेश्रुत्वामालेसनिश्चनिर्जेनिरंतरंनाशंएतिकृत्वयंयानिएवंगुणसंततमः पापंचयातित्रत्रसोमप्रभाचार्यइतिगुप्तकर्तास्वनोमसूचितं एव अथपद्मप्रभाहअत्रज

Digitized with financial assistance from the
Government of Maharashtra
on 28 March, 2017

सिं० टी
ध७
ते
रत्न

दजितदेवाचार्यपादहृदयाब्जि दृक्मणिविजयसिंहाचार्यपादारविंदे मधुकरसमतांयतेन
सोमप्रभेण मरुन्मुनिपरा ज्ञा[illegible]क्तिमुक्तावली[illegible]०० वर्षम्। तेनसोमप्रभेणमुनिपरेणामुनि ज्ञा
यामुनिश्रेष्ठ[illegible]पालराजसूरीश्वरसोनमुखराजपरीश्वरेण इयंसूक्तमुक्तावली सूक्तान्येवसुमा
षितान्येवशोभनयस्तावकाव्यानेवमुक्तामौक्तिकानिमुक्ताफलानितेषांश्रावलीश्रेणीमरवि[illegible]
तेनकेनयः सोमप्रभः श्रीअजितदेवाभिधाचार्यस्यपदारवंदयोर्विरुदयाचलः तत्रदृक्मणिः सूर्य
समानः विजयसिंहाचार्यस्तस्यपादारविंदेश्वरणकमलेमधुकरसमतांभ्रमरतुल्यतांप्राप्तजातपा
पत्र पूर्वंश्रीअजितदेवाचार्यस्तस्यदृविजयसिंहाचार्यः येनदृसोमप्रभाचार्येणेयंसिंदूरप्रकरना
मसूक्तमुक्तावलीव्यरचि[illegible]रूता १०० सिंदूरप्रकर[illegible]स्य व[illegible]यंहर्षकीर्तिभिः सूरिभिर्विहिता०
यंतु सामान्यप्रक्रमो ऽजनि १ तयोगेणनागपुरीयपूर्वश्रीवंदकीर्त्याख्यसूरिराजा तेषांविनो
यर्षजहर्षकीर्तिसूरिभिरेवृत्तिमिमामकार्षीत् २१ इतिसिंदूरप्रकरस्यटीकासंपूर्णा॥शुभंभवतु